

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**Сыйпарын кёрюу****Казбек Коков****ёлген аскерчилени жууукъларына
аланы кырал саугълаларын бергенди**

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** энчи аскер операциягъа Къабарты-Малкъар Республикадан барып анда жан берген аскерчилени жууукъларына кырал саугълаларын бергенди.

Россей Федерацияны Президентини Указына тийишлиликде аскер эм ишти борчларын толтургъанда кёргюзтген кишиликлери, батырлыкълары эм кеси кеслерин аямагъанлары ючюн Кишиликини ордени бла ёлгенден сора ефрейтор **Абаев Ахмед Хусенович**, сержант **Горойланы Асланны жашы Азамат**, сержант **Гошюков Темиркан Заурович**, рядовой **Мурзаланы Ильмутдинни жашы Руслан**, лейтенант **Хатохов Адам Заурбиевич** саугъланнгандыла.

«Бизни аскерчилерибиз сый-намыслары, кишиликлери бла толтургъандыла алагъа буюрулгъан борчларын, Ата журтларын кьоруулай, батырлыкъларын кёргюзтгендиле. Аланы юлгюлеринде юренириктиле шендююю эм келлик тёлюле да. Аланы атлары Къабарты-Малкъар Республиканы эм Россейни тарыхына жазылгъандыла. Хар ююрге ол уллу бушууду, биз да жарсыйбыз эм не заманда да сизни кытыгыызда боллукъбуз. Жигитлени атлары ёмюрледе да жюреклерибизде сакъланырыкъдыла. Тийишли уланланы ёсдюрген ата-аналаны алларында баш урабыз. Аланы унутурукъ туюлбюз», - дегенди Казбек Коков, жыйылгъанлагъа айланып.

Ёлгенлени жууукъларына кыайгы сёз КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзюков**, КъМР-ни Парламентинден Федерация Советде келечи **Улбашланы Мухарбий**, КъМР-де баш федерал инспектор **Тимур Макоев**, КъМР-ни аскер комиссарыны къуллугъун толтургъан **Антон Будаков**, Прохладный шахар округну, Бахсан муниципал районну, Прохладна муниципал районну, Терк муниципал районну, Черек муниципал районну жер-жерли администрацияларыны таматары **Вячеслав Архангельский**, **Артур Балкизов**, **Андрей Журавлёв**, **Муаед Дадов**, **Къулбайланы Алан** бергендиле.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.

ТЮБЕШИУ

Бюджетлени кёрюмдюлерини толтурулгъанларына къарагъандыла

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Федерал налог службаны КъМР-де Управлениясыны таматасы **Аслан Губачиков** бла ишти тюбешуу бардыргъанды. Ушакъны кезиунде федерал эмда республикалы бюджетлени план кёрюмдюлери кыалай толтурулгъанларына эмда 2022 жылда налогладан файда тюшюрюде ёсюм кыалай бир болгъанына къаралгъанды.

Регион налог службаны башчысы билдиргенге кёре, быйылны биринчи жарымында РФ-ни бирикдирилген бюджетине налогладан 9,9 миллиард сом тюшгенди. Ол а былтырны бу кезиунден 1,6 миллиард сомгъа асламды. Федерал бюджетни файдалары 2,5 миллиард сомгъа кёбейгендиле.

КъМР-ни бирикдирилген бюджетине налогладан 6,4 миллиард сом неда 634,5 миллион сомгъа аслам ётдюрюлгенди. Ахчаны асламысы НДСЛ-ден, файда ючюн алынган налогдан, УСН-ден, организацияланы ырысхыларындан тюшгенди. Экономикалары артыкъда иги айныгъанларына бу бёлюмле саналадыла: кёпжылыкъ битимлени ёсдюрюю, къурулуш, кьонак юйле бла байламлы бизнес, ара аш-азыкълары кыу-

рау. Республикалы бюджетге - 4,7 миллиард сом, жер-жерли бюджетлеге 1,6 миллиард сом тюшгенди. Бюджетледен тышындагы фондладан тюшгени уа 5,2 миллиард сомну тутады. Налогладан тюшген ахчаны ёлчеми, налогланы жыйыу да ёсюм барады.

Быйылны экинчи жарымында да налогла жыйыуда хал игилей кылады. Былтырны жети айыны эсеплери бла тенгешдиргенде, ёсюм эсленеди.

Казбек Коков, кыйын экономика болумгъа да къарамай, налог ведомство ишин селейтмезине, налогладан тюшген ахча ёсе барлыгына ышанганын билдиргенди эмда Россейни Правительствосуну гитче эмда орталыкъ бизнес бла байламлы налог политикасын андан ары бардырыуну магъаналыгъа санагъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Тапландырыу

Маданият махкемелени байрамгъа хазырлайдыла

Къабарты-Малкъар тарыхлы миллет байламлыкълары, кёп тиллиги, кёп маданиятлыгы болгъан энчи кёп миллетли республикады.

Аны бла даулашырыкъ жокъду - ол кыалай кыйматлыды, бизни маданиятларыбызны бир бирлерин байыкъландыра барыулары.

В.М. Коков.

Къабарты-Малкъарда жетмиш социал магъаналы объектни къурулушлары неда тынгылы ремонтлары, жалчытылынулары тир бардырылады.

«Маданият» миллет проектни хайырындан искусстволаны школ-

ларыны, китапханаланы, маданият юйлени, музейлени, театрланы материал-техника мурдорларын кючлерге онг болгъанды. Алай бла жаланда былтыргъа Малкъар театры реконструкциясы, Жашил эм Гинжи театрланы, Къырал концерт залны, «Спартак» стадионну, дагыда Прохладныйде Шахар маданият дворецни ремонтлары тындырылгъанды. Залукоде элде жангы маданият юй ачылгъанды, Герменчикде, Огъары Малкъарда эм Дальнеде маданият юйлеге ремонт этилгенди. Тёбен Къуркъужинде Искусстволаны М. Кипов атлы сабий

школасы, Зольск районда музыка школа эм Хатуей элде китапхана да тапландырылгъандыла.

«Жаш тёлюге бла сабийлеге кеслерини чыгъармачылыкъ башламчылыкъларын бардырыргъа, искусствону юсю бла кеслерин кёргюзтюрге кёбюрек онгла чыкъгъандыла. Бек башы - республиканы халкъларыны маданият төрелерини энчиликлерин эм ариулыкъларын сакъларгъа асламырыкъ онгла бардыла», - деп белгилейди КъМР-ни Башчысы Казбек Коков.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КъМР-ни 100-жылпыгына**3 бет****Адет-намысха таянып, хорламлагъа жеталгъанды**

Аккайланы Хажи-Мурат, ауур атлетика бла кюреше, 2004 эм 2008 жылладагы Олимпиада оюнада кюмюш эм доммакъ майдалланы алгъанды. 2011 жылда дуняны чемпионатында хорлап, «World Weightlifting» журналны сайлауу бла дуняны эм иги ауур атлетчисине саналгъанды.

Тансыкълау**10 бет**

Школну, башха окъуу юйлени бошагъанланы да, жылла ётгенден сора, бирге жыйылып, окъуу жылланы, устазланы эсгериучюлери ариу төреге айланганды.

Эсгериуле жолунда игиликле

ОНОУЛАШУУ

Быйылны биринчи жарымында республиканы ырысхысы не халда болганын сюзгендиле

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Федерал казначействону КъМР-де Управлениясыны таматасы **Шумахо Утижев** бла ишчи тубешиуюню кезиуюнде быйылны биринчи жарымында республиканы бюджетине файда туюшюуюню онгларын сюзгенди.

Налогла жыйыу не халда болганын юсюнден айта, федерал ведомствону таматасы бир-бир налогдан туюшген файда кебейгенин чертгенди. Жылны биринчи жарымында региондан РФ-ни бюджетлерине 53,6 миллиард сом туюшгенди. Ол а былтырны бу кезиуюнден 21,6 процентге асламды. Аны бла бирге регион бюджетге 27 миллиард сомдан артыкъ неда былтырдан 28 процентге аслам етдюрюлгенди.

Жер-жерли бюджетлени файдалары да 17,5 процентге есгендиле. Казначействону бириккен счётунда къалган ахчаны жорюуюден да иги кесек хайыр туюшгенди – алты айны ичинде 385 миллион сом чаклы бир. Ол а былтырны бу кезиуюнден эсе 10 кeredен кепдю. Битеу бюджет борчларын республика заманында эмда толусунлай толтурады.

Экономиканы, ол санда налог төле-

уени ёсюулерине бек алгъа миллет (федерал) проектле бла регион эмда муниципал программала себеплик этедиле. Аланы толтуруугъа бёлюнген ахчаны хайырланыу жаны бла республика россейли субъектлени араларында алчылыкны тутханы да белгиленгенди.

Казбек Коков бу ведомствода кор-

рупциягъа жол бермезге кереклисин чертип айтханды. Миллет проектлени жашауда бардыра туруп бек алгъа финансла эмда юридический жаны бла бузукълукъла этилмезлерине эс бурургъа чакыргъанды, деп билдиреди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Тюшген файда къоранчладан асламды

Республиканы Правительствосуну кезиую кенгешинде сюзюуге тогъуз проект кёрюютюлген эди. Баш магъаналыгъа республиканы бюджети быйылны биринчи жарымында къалай толтурулгъаны бла байламлысын санаргъа тийишлиди. Аны юсюнден КъМР-ни финансла министрени къуллугъун толтургъан Къалабекланы Азамат айтханды.

Ол билдиргенича, сагъынылган кезиуде республиканы бохчасына 27,6 миллиард сом туюшгенди. Кеси да сау жылгъа белгиленген пландан 52,6 процентин тутады. Былтыр бла тенглешдиргенде уа, аны ёсюуюн кёрюютюлген кёрюмдю 126,2 процент болганды.

Бу ахчаны ичинде налогла бла эмда аладан тышында жумушладан 7,01 миллиард сом келгенди. Мында да ол кёрюмдю 114,7 процентге жетгенди. Дагъыда къыралны бюджетинден 12,1 миллиард сом бёлюнгенди.

Къоранчланы юсюнден айтханда уа, аладан 27,4 миллиард сом багъасына этилгенди. Сау жылгъа белгиленген кёрюмдюю 47,7 процентин тутады ол. Озгъан жылны ал жарымы бла тенглешдиргенде, ол 129,4 процентге кебейгенди. Министрени къуллугъун

толтургъан айтханга кере, бу проектни Правительство дурус кёрсе, ызы бла ол КъМР-ни Парламентине сюзюуге жиберилликди.

Къалабекланы Азамат энтта да талай бегимлени проектлери бла шагъырейлендиргенди. Ол санда биринчи аскер эсепге салыугъа федерал Правительствону оноуу бла бюджетден къошакъ халда 1,2 миллион сом бёлюнгенин туура этгенди. Быллай ахча аскер комиссариатла болмагъан жерлеге бёлюнедиле, аны себепли элlege жиберилликдиле.

Республиканы Правительствосуну быйыл 14 мартдан 55-ПП бегимине тюрлениуле кийириуюню юсюнден саулукъ сакълау министр Рустам Калибатов къысха айтханды. Сёз мында «Земский врач» деген программаны чеклеринде медицина ишчилеге бол-

жаллы компенсация төлеуле бериу жорукъланы юсюнден барады. Министр билдиргенича, Россей Федерацияны Саулукъ сакълау министерствосуну письмосунда айтылганына тийишлиликде энди ол жорукъланы болжалы ахча берилген жыл бла чекленирик туююлду.

Правительствону ахыр кезиуледе жыйылуларында къыйын жашау болумлагъа туюшген гражданданы неда Донбассда аскер къауугъалагъа къатышып жаралы болганданы ондурууюню юсюнден айтмай хазна къалмайдыла. Ма бу жол да КъМР-ни урунуу эмда социал къоруулау министр Асанланы Алим экинчилерине себеплик этиуу бла байламлы төрт бегимни проекттин туура этгенди. Аланы эмда сюзюуге чыгъарылган къалган проектлени кенгешде дурус кёргендиле. Ахырында РФ-ни Жамауат Палатасында къанны донорствосу жаны бла Координациялы Совети КъМР-ни Правительствосуну Председатели Мусукланы Алийге ыразылыгъын билдиргенин айтхандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ПРОЕКТ

Санавиациягъа сурам ёседди

Къабарты-Малкъарда «Саулукъ сакълау» миллет проектге кере санитар авиация ишлеп башлагъанлы алай кеп болмайды. Алай бююнлюкде окъуна, узакъ жерледен бла къыйын тау участокладан саусузланы къысха заманда медучреждениягъа келтирирге ол къыйматлы амал болганы баямды.

Санавиацияны баш магъанасы адамны жашауун сакъларгъа жараган «алтын сагъатны» къоратмай, стационаргъа тапдырыгъады. Сёз ючюн, Элбрусха вертолет 45 минутха учады. Реанимобильде уа жолгъа эки сагъат къоратыргъа туюшгенди.

Саулай алып айтханда, хауа техника бир айны ичинде узакъ районладан бла тау бийикледен Нальчикке оналты саусузну келтиргенди, ол санда беш онгсузну.

Вертолет къорача республиканы клиника больницасыны тийресинде (РДКБ) энчи майдан жарашдырылганды. Жылны ахырына план бла алтымыш кере учулукъду.

Бизни корр.

Маданият махкемелени байрамгъа хазырлайдыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы къралыуюну 100-жыллыгъыны жылында кеп маданият махкемеле жангыртыллыкъдыла. Юбилейге Жаш къараучуну театрыны тынгылы ремонту ахырына жетерикди. Мекам толусунлай тюрленгенди: къурулушчула юй башны жапхандыла, битеу инженер конструкцияланы, коммунацияланы, ол санда ток берген, жылыу келген, хауа жорюген, от ёчюлтген, суу бла жалчытхан эм суу кетген ызланы жангыртылгандыла. Театрда саулукъларында чекленген онглары болгъан къараучулагъа да тийишли онгла болукъдула – лифт бла пандусла орнатылгандыла. Тыш жанында нальчикчилени кеп төлюлери эслеринде тутхан барельеф жангыртыллыкъды.

Нальчикде ишлене тургъан жангы Маданият айныуу арасында тюрлю-тюрлю ызлагъа кере энчиленген классла болукъдула, къараучуланы кеп онглары болгъан залы, тепсеугимнастика зал, ашхана эм тешинген-кийинген жерле да.

Энчи эс маданият юйлеге бёлюнеди. Августда Дыгулыбгей, Ташлы-Тала, Камлюково, Жемтала элдеде, Терк эм Май шахарлада маданият юйлени ремонтлары ахырына жетерикди. Кенжеде жангыртылган маданият юй сентябрьде ишлеп башларыкъды. Тынгылы ремонтдан сора Александровская станицаны маданият юйю эм Урванда «Нурет» маданият ара ишлерин башларыкъдыла. Озрекеде маданият юйю да тынгылы ремонту андан ары бардырылады, аны экинчи жыл бошаргъа муратлыдыла. Зольск эм Элбрус районлада муниципал музейле жангы оборудование бла жалчытылынгандыла.

Быйыл декабрьде жангыртылгандан эм тынгылы ремонтдан сора Нальчикде 2-чи номерли сабий музыка школ эм Анзорейде искусстволаны сабий школун ишлерин башларыкъдыла. Эндиги жылны ахырында Прохладнада искусстволаны сабий школуну тынгылы ремонтун ахырына жетдирирге дейдиле. Ремонтдан сора Нальчикде Адабият музей эм Чегем районда Къулийланы Къайсынны эрттегили юйюню мекамы эшиклерин ачарыкъдыла.

Тюрлениуле библиотека системада да болгандыла, китапханаланы биз юйренген сыфатлары эм иш халлары тюрленгенди. Энди ала окъуучулагъа тап интернет-ресурсладыла, китап фонд да жангыртылганды, отула шендююлю излемлеге кере жарашдырылгандыла. Августну ахырына дери Нальчикни Ара библиотека системасыны эки бёлюмю тапландырыргъа деп белгиленипди.

«Маданият махкемеле чыгъармачылыкъ байламлыкъланы эм ёсюп келген төлююню юйретиуюню араларыдыла, ала кеп миллетли республикабызны шахарларыны эм эллерини халкъларына деп къуралган магъаналы жыйылуланы бардыргъан жерледиле. Аланы мурдорларында биз Къабарты-Малкъар Республиканы къыраллыгъыны юбилейине аталган байрам жумушлары да етдюрюлукъюз», – деп чертгенди Казбек Коков.

Хажи-Мурат Тырнауузду 1985 жылны 27 мартында тууганды. Спорт бла кюрешип гитчелигинден башлаганды – беш жылында атасы аны спорт секцияга элтгенди. Ол жюзюуден башлаганды, артда боксдан, каратеден жарау этгенди. Штанганы уа онбир жылында кетюргенди эм, спортну бу тюрлюсюне жюреги тартханын ангылап, кесин саулайда анга жоралаганды. Аллах берген фахму, кьадалып кюрешуу, ахшы тренерлени кьолуна тюшгени спортчуна жетишимлеге келтиргендиле. Атлетни Маккаланы Махти бла Жаппуланы Магомет юйретгендиле. Алгьа ол шахар, муниципал даражалада жаш телю турнирлеге кьатышханды, алада хорламай да кьалмаганды. 2004 жылда уа кьыралны жыйымдыкь кьауумуна киргенди, алай бла халкьла аралы эришууледе сынашыргьа онг чыкьганды.

Афиниледе Олимпиададан сора Хажи-Муратны аты бютюн белгили болганды. Анда жерлешибиз сермеп – 185, тюртюр да 220 килограмны кетюргенди, алай

ыразылыгымы бидиреме», – деген эди атасы.

Олимпиададан сора жыллада да гьежеф атын айтдырыр ючюн кьалмаганды. Экинчи олимпиадада, 2008 жылда, доммакь майдал алады. Оюнлагьа дери эки

грамм айыргьандыла. Баям, ол кезиуде баш тренер жангылмаса, Аккай улу биринчи жерни ычхындырлыкь туююл эди.

Олимпиададан сора интервьусунда Хажи-Мурат спортда болгьан затланы юслеринден

да болгьан чемпионатында 425 килограмны кетюрюп, кьаршчы спортчулагьа кесин озаргьа аз да онг кьоймаганды. Сиклерни формуласы бла да Аккай улу, 464,5398 балл алып, битеу ауурлукь кьауумлада эм кючлю гьежефге

алай болур – инсан адамлагьа аты айтылгьан заманында сейирди. Белгилилик кетгени бла анга сейир да таркьаяды. Аны келюме зат тийип угьай, жашауну ангылап айтханымды. Бусагьатда турмушума ыразыма, мында адамла бла ахшы келишебиз, жюрегим тынчды, насыплыма деп да айталлыкьма, – дейди.

Гьежефле «алгьынгыла» болмайдыла, Хажи-Мурат да жарауун кьоймаганды – спорт бла кюрешуу жашау жоругьу болгьанлай кьалгьанды «Спорт бла байламла алда уллу муратла болмасала да, бирде эринчеклик бийлесе да, жарау керекди. Бир-эки жыл мындан алгьа грек-рим тутушуу бла кюрешип башлагьанма. Ол ауур атлетикагьа арталлыда ушамайды, анда кесиме спортну устасы болургьа борч салгьанма», – дейди.

Аккай улу Ростов областны ауур атлетикадан федерациясыны президентиди, анда спортну бу тюрлюсюн айнытуу бла кюрешеди. Борчу – спорт эришуулени кьурауду, ауур атлетикадан жарау этер жерлени ачыуду, команданы жыйышдырыуду. Андан тышында энергетика бла байламлы компанияны кьурагьанды. Эки бийик билими барды – юриспруденция эм экономика жаны бла.

Хажи-Мурат тау адет-төребизге сакь болгьанын да белгилерге тийишлиди. Анга 1-чи каналда «Жестокие игры» деген экстремал проектде болгьаны шагьатлыкь этеди. Анда жарым финалгьа жете келип, 60-жыллыкь Александр Пошутиннге кьаршчы сюелирге унамай кьалгьанды. Шоуну бардыргьанла аны алай этгенде кавказ намыслылыкьны кьргендиле.

«Насыпха, ата-анала сабийлерин, бек алгьа, тамалалагьа хурмет этерге юйретген кезиуде ёсгенме. Мени атам бла анам – Аккай-ланы Магомет бла Фатима да – бизни ариу халли болургьа юйретгендиле. Адет-намысы таяна, кесими сабийлерими аланы юлгюлеринде ёсдюрюп муратлыма. Мен тьезмезлик шартла уа быладыла: кьоркьакьлыкь, ётюрюкчюлюк, адамны кьезюне ышарып, бурулгьанлай а, кьара сабан сюрмекликь», – дейди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

КьМР-ни 100-жыллыгына

Адет-намысха таянып, хорламлагьа жеталгьанды

Аккайланы Хажи-Мурат, ауур атлетика бла кюреше, 2004 эм 2008 жылладагы Олимпиада оюнлада кюмюш эм доммакь майдалланы алгьанды. 2011 жылда дунияны чемпионатында хорлап, «World Weightlifting» журналны сайлауу бла дунияны эм иги ауур атлетчисине саналгьанды. Физкультураны эм спортну айнытуугьа салгьан уллу кьыйыны, бийик жетишимлери ючюн «Ата журтну аллында кьыйыны ючюн» орденни биринчи эм экинчи даражалы майдаллары бла саугьалангьанды.

Дунияны эм Россейни ауур атлетика бла кюрешген жетишимли спортчуларын саугьалау. 2011 жыл.

бла туугьан республикасына кюмюш майдал бла кьайтханды. Ол кюнню эсгерге, атлетни атасы бла анасы заман тохтап кьалгьанча кьорюнгенин айта эдиле. «Сагьышларыбыз жангыз аны юсюнден эдиле. Ол кече битеу кьоншула, жууукь-ахлула да арбазгьа жыйылгьандыла. Кьаллай бир адам селешгенди, алгьыш айттып! Жашыбызны хорламына кьууанганланы барысына да

жылгьа жууукь заманны уллу турнирлеге кьатышмагьаны ючюн, команданы баш тренери Давид Ригерт аны кьауумгьа ахыр такьыйкьалада кьошханды. Мында Хажи-Мурат битеуда 402 килограмны кетюргенди, аны озгьан Кьазахстандан Илья Ильин – 406, Польшаны келечиси Шимон Колецкий 403 килограмны алгьан эдиле. Хажи-Муратны «алтындан» жаланда 4 кило-

ачыкь айтханды. Андан сора Ригерт таулу жашха: «Ачыкь, «исси кьанлы», аны бла бирге уллу кишилиги болгьан адамды», – дегенди. Хажи-Мурат оюм этгенден, болгьан затны юсюнден буюкьмай айта билиу, жигитлилик таза эр кишини белгилеридиле: «Атам бу шартланы гитчелигимден синдиргенди манга. «Исси кьанлыгь» а миллетибизни шартыды, ол барыбызда да, аз-кьеп болса да, тубейди. Сора, адамны даражасын тюшюрмей, келюне тиймей, хар нени да болушунлай айта уа билеме».

Олимпиададан кьеп жыл озгьандан сора, бизни бла ушагында: «Аллахха, аны кьадарына ийнанган адам болгьаным себепли, бюгюнлюкде ол ишле мени артыкь бек сагьышландырмайдыла. Бир затха сокьуранмайма: озгьан жашауну жангыдан ётерге тюшсе эди, арсарсыз энтта аны сайларыкь эдим», – дегенди ол.

2012 жылдагы Олимпиадагьа уа тырнауузчу гьежеф фаворит халда кьатышырыкь эди. Ол кезиуде ауурлукь кьауумун да алышындыргьанды: 94 килограмдан 105-ге кьчгенди. Европаны Кьазан-

саналгьанды. Оюнлада уа хорлам ючюн кюреш эки спортчуну арасында бардырылыкь эди – Хажи-Муратны бла Дмитрий Клоковну. Алай эришуулеге аз заман кьалгьанда, эки атлетни да саулукуларына чып тюшюп, эришуулеге баралмай кьалгьандыла.

Эм уллу жетишимине Аккай улу олимпиада майдалны санайды: «Генерал болургьа итинмеген аскерчи осалды, дейдиде. Спортда да хал алайыракьды – адам спорт бла профессионалча кюреше эсе, Олимпиаданы алтын майдалы анга эм багьалы саугьады. Ол кьарыуунгу алгьан жаруулары, салгьан уллу кьыйынынгы, спорт жашауунгу эм ахшы эсебиди. Анга жетгенден сора кесинге башха борчла да салыргьа боллукьса», – дейди.

Бюгюнлюкде Хажи-Мурат Ростов областыда жашайды, ары кьчгенли жыйырма жыл озгьанды.

– Былайны жюрегим тартып сайлагьанма. Туугьан жерим Кьабарты-Малкьарды, Тырнауузду. Нальчикге терк-терк келмесем да, Тырнауузда дайым болуучума. Кертисин айтханда, республикада кьалыргьа артыкь сылтау болмагьанды. Жашау жорукь

Башламчылыкь

Экология фестивалыгьа чакьырабыз

«Эльбрус» курорт «Таза тау – 2022» экология фестивалыгьа хазырланады. 21 августда курортну ара майданында – Азау талада – экологияны болумуна жарсыгьанлагьа лекцияла, мастер-классла, интерактив дерсле бардырылыкьдыла. Андан тышында, хар суйген төрели субботникге кьатышаллыкьды, аны кезиуонде тау этекле жылны ичинде жыйылгьан киркипчикден тазаланырыкьдыла. Аны ючюн курортну сайтында 18 августха дери эсепге тюшгерге керекди, деп билдиредиле республиканы Курортла эм туризм министрствосундан.

«Кавказ.РФ» обществону генеральный директору Хасан Тимижев айтханыча, Европаны эм бийик тауун тазалау акция быйыл уллу экология

байрамгьа айланырыкьды, ол тохтаусуз айныуну эм оюмлу хайырланыуну темасы жууукь болгьан адамланы бирикдирликди. «Бек башы уа, акцияны юсю бла Минги тауну экосистемаларын сакьлаугьа эс бурдурулукьду, хар инсаннга энчи экология борч салыннганы эсгертилликди. Былайда сьез Эльбрусха жангыз бир кюннге келген туристлени, курортда солуулары дайым ётдюрюрге суйгенлери, мында ишлеген адамланы, бизнесни келечилерини юсюнден барады», – дегенди ол.

«Таза тауну» чегинде толтурулгьан ишлени асламысы экология волонтерство бла кюреширге, жашауларын экология жорукьлагьа тийишлиликде бардырыргьа, кир-кипчикни башха-

башха этип жыйыуну юсюнден кьбюрек билерге суйгенлеге аталгьанды. Лекцияланы «Россейли экология операторну» экспертлери бла Кьабарты-Малкьар кьырал университетни «Жашил кьалауур» организациясыны волонтерлары берликдиле. Мастьр-классланы «Делай!» кьымылдауу бла «Экологистика» компанияны келечилери ётдюрюкдюле. Интерактив халда юйретуу майданла уа сабийлеге да сейир боллукьдула, андан тышында йогадан бла жонглированиедан дерсле кьргюзтюлюкдюле.

Фестивалны активистлери Минги таугьа аны башында атылгьан багушну энишге тюшюрюрча ёрлерикдиле, аланы биргелерине тау гидле бла кьутхарыучула да барлыкьдыла.

Эсепге тюшген адамла Гара-Башы станциягьа дери канат жол бла хакьсыз жетдирилликдиле. Алай жюрек ауруулары болгьанлагьа уллу бийикликлеге чыкьмазгьа эсгертиу этиледи.

«Таза тау» фестивалны «Кавказ.РФ» общество Курортла эм туризм министрствону, Россейли экология операторну, «Экологистиканы» регионда операторну, «Альпиндустрия» тау клубну эм «Эльбрус» суу компанияны себепликлери бла бардырады. Ол 2018 жылдан бери кьуралады, 3 уллу субботникни кезиуонде тау этекледен 50 тонна кир-кипчик чыгарылгьанды.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Саурук саклау

Кеси – гитче, хайыры – уллу

Къабарты-Малкъарда СберМедИИ компанияны диагностиканы бардыргъан «Цифралы ФАП» мобил аппаратын сынарыкъдыла. Ол фельдшерлени бла врачланы ишлерине

ахшы себеплик этерикди. Аны биринчи заманда Прохладныйни ара больницасында ишлетип кёрлюкдюле.

КЪМР-ни саурук саклау министри Рустам Калибатов айтханга кёре, жангы технологияны хайыры бла диспансеризацияны тири бардырыргъа, къан басымлары, диабетлери эм башха кыйын аруулары болгъанланы халларын юлгеринде тинтирге да онг табыллыкды. Аны эсеплерин электрон халда профилли специалистге жиберир эмда теле-

медицина бла эсгертиу алып ючюн жаланда интернет неда Wi-Fi керек боллукъду.

«Цифралы ФАП» диагностика оборудование гитче кейсге сыйынады. Аппаратха электрокардиограф, тонометр, анализаторла, термометр эм пульсоксиметр киредиле. Ол Росздравнадзорда регистрацияны ётгенди.

- Аппарат-программа комплексни хайырлануу биринчи медицина болушлукъну эм диспансеризацияны качество сун ёсдюруге ахшы себеплик этерикди. Жалгъан интеллектни мурдорунда ишлеген скрининг система уа арууу заманында ачыкларгъа болушурукъду, иги кесек саусузну жашауун сакълатырыкъды,- дейди СберМедИИ цифралы медицина диагностика араны (MDDC) баш врачы Наталья Филимонова.

Сбербанкны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню таматасы Залина Бейтуганова финанс учреждение республиканы цифровизациясына тири къатышханын, социал магъаналы бёлюмлени, ол санда саурук саклауны айнытыргъа уллу къошумчулукъ этгенин да билдиргенди. «Цифралы

ФАП» узакъ районлада жашагъанлагъа эм тау жерледе солугъан къонаклагъа къысха заманда тюз диагноз салыргъа неда профилактика халда кеслерине къаратыргъа онг тапдырылыкды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Сайпауларына кертичиле

Усталыгъы бла ыспасха, хурметге да тийишли

Кеслерини билимлерин, заманларын да аямай, адамлагъа, аланы сабийлерине, жууукъ-ахлуларына болушлукъларын тийдирип тургъан врачларыбыз асламдыла, къудуретни ахшылыгындан. Медицина илмуланы кандидаты, республикалы сабий клиника больницаны консультация-диагностика поликлиникасыны башчысы, невролог Улбашланы Асият да аллайларыбыздан бириди.

Ол тау элибизде - Кенделенде - Бапыналаны Сагидни бла Ногайлыланы Разиятны уллу, аны бла бирге уа шух да юйорлеринде ёсгенди. Ала жашларын бла къызларын кеслерини кыйынлары бла жашаргъа, окъууну-билимни магъанасына да юйретгендиле. Китапла табылмагъан заманда окъуна юйде уллу библиотека болгъанды, аны уа юйор тамата почта бла жаздыртып жыйышдыргъанды. Аналары уа, школда да ишлей, къызларын кеси билген къол усталыклагъа тюшондюргенди.

Асият а мектепде окъугъан жылларында окъуна медицина жолну сайларыгъын, врач боллугъун толусунлай билгенди. Аны себепли школну таусуп, КЪМКЪУ-гъа окъургъа киреди. Анда да хунерли къыз айырмалы болуп, вузну жетишимли тауусады.

Эсгерте кетейик, ол кезиуде угъай, бюгонлюкде окъуна республикабызда неврологла жетишмегенлерин. Бапыналаны къызлары уа медицинаны бу бёлюмю айырып, усталыгъы бла байламлы кеп белгили врачладан да юйренгенди. Алай бла ол Москвада, Ростовда, Тюменьде, Таганрогда, Краснодарда, бирси шахарлада аслам кере илму конференциялагъа къатыша, бирсилени сынамыларын кёргенди, ала хайырланган жангы амалла бла шагъырейленгенди. Белгили врачладан-профессорладан Наталья Благосклоновадан, Людмила Галкинадан, Марина Дегтярёвадан, кеп башхалардан электро-энцефалография ызын жашырынлыкларына, энчиликлерине тюшонгенди. Кеси уа ол затланы юслеринден айта: «Усталыгъым бла байламлы Россейде мен бармагъан, юйренмеген жер къалгъан болмаз дерчады», - деп кюледди.

Илму жаны бла уа анга уллу кыйын салгъанладан бири КЪМР-ни сыйлы врачы Жетишланы Рашитди. Аны башчылыгында ол «Невропсихическое развитие детей раннего возраста на фоне йодной дотации»

деген темагъа илму ишин жазып, 2013 жылда Ставропольдагы Медицина академияда къоруулагъанды.

Эм алгъа уа университетни бошагъанындан сора психиатрия ызда сегиз жылны ишлегенди. Аны себепли анга ол да, неврология да бир бирлеринден айырылып къалмагъан бёлюмлеча кёрюнгенлерин да айтады.

Чертирге тийишлиди, 2004 жылда врач къызыбыз Москвада биринчи специализацияны ётуп, электроэнцефалографияны къагъанаклагъа, юч жылчыклары толмагъан гитчечиклеге кесибизни регионубузда этилиуну жолун биринчи болуп ачханды. Ары дери бу тюрлю процедура бизни республикабызда быллай ууакъ сабийлеге этилмегенди.

2016 жылда уа, ДЦП-дан кыйналгъанлагъа себепликге деп, ботулинотерапияны кийиргенди. Ол бу аруулары болгъанланы санларын, башхача айтханда уа, сингирлерин бошларгъа онг бередди. Алай бла уа ала, артха къалмай, ёсген да этедиле, сора ёсюмлери да тапланады.

Огъарыда сагъынылгъан поликлиникада энди бюгонлюкде кеплеге болушлугъу тийген врач окъуун таусханлы ишлейди. Анга башчылыкъ этип келгенди да талай заман озгъанды. Эсгерте кетейик, 2019 жылда сабий службаны бирикдирип, Дубки микрорайонда жангы корпус ачып, аны ары кёчюргендиле. Мында хар тюрлю специалист да жетишеди, компьютерли томография, жүрекге, къан тамыралагъа УЗИ этген кабинетле да бардыла. Ишни алай къуралыуу баргъанында уа Асият Сагидовнаны кыйыны кепдю. Алагъа болушлукъ излеп келгенлеге себеплик тапдырсала уа, барысы да къууанадыла. Врачха андан уллу насыпны жокълугъун а бюгонню ушакъ нёгерим алдаусуз чертеди.

Алай эсе да, ол бюгонлюкде жашау тюрлене, сабийлени юйретиу да ёзгере баргъанын айта, шёндю жашлакъызла тышына чыкъмагъанларына,

кюч иш бла кюрешмегенлерине, топ окъуна ойнамагъанларына жарсыйды. Аланы санлары тап ёсер, сингирлери да къатар ючюн чабаргъа да керек болгъанын, тепмей туруу саурукгъа игилик келтирмегенин хапарлайды. Ёсюп келген тёлюню юйретиуде бизни халкъыбызны эрттеден бери да бир терс, жалгъан заты болмагъанын, аны алайлыгъы уа кёлден чыгъармачылыгыбызда кёзге туура кёрюнюп тургъанын чертеди.

Невролог врач болгъан къадарында уа ол дагъыда шёндю телефонсуз, компьютерсиз жашау жокъ эсе да, хар нени да мардасы болургъа тийишлисин белгилейди. Алайсыз сабийлени нервлары, кёзлери, къулаклары кыйналгъанларын эсгертеди.

Поликлиникадан тышында да ол, Нальчикни «Искож» микрорайонуну тийресинде орналгъан «Доктор Смит» клиникада ишлей, жамаутдан ыразылыкъ табады. Аны аллына уа, аталана сабийлерине болушлукъ излеп баргъанларындан сора да, абадан тёлю да сауруклары бла байламлы аны профессионал кёз къарамын биллирге, эшитирге сюйюп келедиле. Ол а, белгилегенибизча, республикабызда аты айтылгъан неврологларыбызны тизмесинде ал сатырдады. Аны биллими, хунерли, окъуула да болгъанын социал сетьлени хайырланганла да белгилегенлей турадыла.

Алай эсе да, врач бла адам кеси бетден-бетге тюберге тюшсе, ол заманда бютюн ангылайды эмда эслейди аны

не жаны бла да усталыгъын. Аны бла къадар бизни тюбетгенинде, республикабызда аллай ызда ишлеген, акъылы бла бирге уа адамлыкъ ышанлары да хурметге тийишли неврологубуз болгъанын алыкъа билген да этмегенбиз. Аны профессионал даражасыны бийиклигини хайыры бла уа сабийни, кесими да бирси, керек болмагъан врачланы излеуден сакъланганыбызгъа уа бюгонлюкде да шукур этгенлей турабыз.

Ол, ахшы врач болгъанындан сора да, насыпны анады. Баш иеси бла бирге жаш бла къыз ёсдюредиле. Айхайда, ала, аналарыны жолу бла бара, врачла болургъа сюйгендиле. Бюгонлюкде Москвада И.М.Сеченов атлы биринчи къырал медицина университети Омар - бешинчи, Арина уа экинчи курсун тауусхандыла.

Асият Сагидовнагъа китап окъуу - ол эм уллу солууду. Сабийлигинден да алай юйренип, газетибизни, журналыбызны да сюеди. Кесин таулугъа санагъан адам аланы юйюне келирин сакълагъанлай турургъа тийишлисине ийнанады. Ёсдюргенлери алыкъа гитчеле болгъан кезиулеринде уа «Нюрню», башха малкъар тилде жазылгъан хапарчыкъланы да алагъа эм алгъа окъутдуруп, ызы бла уа магъанасын къайтартдырып тургъанды. Алай бла уа бюгонлюкде сабийле ана тиллеринде шатык сёлешгенлерине ырадыды.

Андан сора уа ол гюллени сюеди. Аланы кеси да ёсдюредди. Кёзню къууандыргъанларындан сора да, ариу гоккала анга тамбла да къарыу табып ишге чыгъаргъа, аны болушлугъун излегенлеге себеплик этерге кёллендиргенча, ажайып сезимге да бёлейдиле.

Иш юсюнде уа анга кеплеге тюшеди тюберге. Алагъа ол неда бу дарманны ичерге неда хайырланмазгъа не ючюн керек болгъанын ангылатыргъа да. Андан сорургъа келгенлеге тынгылай, ёз оюмун да ангылата, врач къадарында усталыгъы бла байламлы борчун, жууаплылыгъын да бет жарыкълы толтургъанлай келедиле. Аны профессионал жаны бла даражасын а ол Сыйлы грамотала бла дайымда саугъланганлай тургъаны бютюнда ачыкълайды.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

Баш кюн, кыркыар ай, 8

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» (16+)
10.00 «Жить здорово!» (16+)
10.45, 12.15, 15.15, 18.20, 00.40, 03.05 Информационный канал (16+)
18.00 Вечерние Новости
21.00 «Время»
21.45 Т/с «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ» (16+)
23.40 «Большая игра» (16+)

05.00 Утро России
09.55 О самом главном (12+)
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» (12+)
14.55 «Кто против?» (12+)
21.20 Вечер с Владимиром Соловьевым (12+)
23.55 Т/с «ГРОЗНЫЙ» (16+)
02.00 Т/с «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» (16+)
04.05 Т/с «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» (16+)

04.55 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ПЕС» (16+)
16.50 «За гранью» (16+)
17.55 «ДНК» (16+)
19.50 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (16+)
23.50 Т/с «ПЕС» (16+)
02.00 Т/с «БРАТАНЫ» (16+)

06.00 «Настроение»
08.45, 18.15, 00.30 «Петровка, 38» (16+)
08.55 Т/с «ПОСЛЕДНИЙ КОРДОН» (16+)
10.35 Д/ф «Александр Абдулов. Жизнь без оглядки» (12+)
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 00.00 События
11.50 Т/с «ПРАКТИКА» (16+)
13.40, 05.20 «Мой герой» (12+)
14.50 Город новостей
15.05 Т/с «ОПЕРЕТТА КАПИТАНА КРУТОВА» (16+)
17.00 Д/ф «Марина Голуб. Напролом» (16+)
18.30 Т/с «С НЕБЕС НА ЗЕМЛЮ» (16+)
22.40 «Хватит слухов!» (16+)
23.10 «Знак качества» (16+)
00.45 Прощание (16+)
01.30 Д/ф «Ребенок или роль?» (16+)
02.10 Д/ф «Марина Голуб. Напролом» (16+)
02.50 Т/с «ОПЕРЕТТА КАПИТАНА КРУТОВА» (16+)
04.25 Развлекательная программа (16+)

06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «Время и личность». Доктор экономических наук Пшикан Таов (12+)
06.40 «У вершин Европы». Экспедиция «К гнезду беркута» (12+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Шаг за шагом» (12+) с.Зарагж
08.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
08.10 «Женский портрет» (12+)

08.40 «Ракурс». Театр «Пересмешник» (12+)
До 09.00
10.00, 13.00, 15.00 Новости
10.10 Х/ф «ЖАНДАРМ И ЖАНДАРМЕТКИ» (16+)
11.50 «То, что задело» (12+)
12.05 «Большая страна» (12+)
13.20 Отражение-2
15.10 «Календарь» (12+)
15.35 Д/ф «Ученые люди». Дмитрий Менделеев (12+)
16.05 «Домашние животные» с Григорием Маневым (12+)
16.30 Д/ф «Легенды русского балета». Александр Горский (12+)
ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня» (16+)
17.10 «Детский мир» (12+)
17.35 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «Портрет эпохи. 1930-1940 гг.» (12+)
18.10 «Это надо знать». Медицинский вестник (12+)
18.45 «Новости дня» (16+)
19.00 Новости
19.30 Отражение-3
21.00 Х/ф «ВОЗВРАТА НЕТ» (16+)
22.35, 04.10 Д/ф «Ехал грека.
Путешествие по настоящей России». Тотьма (12+)
23.20 Т/с «СТАНИЦА» (16+)
01.05 Отражение-3 (12+)
02.50 «Потомки». Ковалевская. Первая женщина-профессор (12+)
03.15 «Домашние животные» с Григорием Маневым (12+)
03.45 Д/ф «Книжные аллеи. Адреса и строки». Петербург Андреева (6+)
04.55 Д/ф «Легенды русского балета». Михаил Фокин (12+)
05.20 Д/ф «Ученые люди». Дмитрий Менделеев (12+)

05.00, 09.00, 13.00, 17.30 «Известия» (16+)
05.25 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
06.10, 06.50 Т/с «УЛИЦЫ

РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ-4»
07.40, 08.35, 09.30, 10.05, 11.05, 12.05 Т/с «ЧУЖОЙ РАЙОН-2»
13.30, 14.25, 15.25, 16.20, 17.20, 18.00, 18.55 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» (16+)
19.45, 20.40, 21.35, 22.25, 00.30, 01.15, 01.50, 02.30 Т/с «СЛЕД» (16+)
23.10 Т/с «СВОИ-3» (16+)
00.00 «Известия. Итоговый выпуск» (16+)
03.05, 03.35, 04.10, 04.35 Т/с «ДЕТЕКТИВЫ» (16+)

06.30 «Пешком...»
07.00 Д/ф «Другие Романовы»
07.30 Д/ф «Веря. Возвращение к себе»
08.10 Легенды мирового кино
08.40 Х/ф «У САМОГО СИНЕГО МОРЯ» (16+)
09.50, 12.15 Цвет времени
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 02.30 Красуйся, град Петров!
10.45 Academia
11.30 Д/ф «Владислав Старевич. Повелитель марионеток»
12.25 Х/ф «ЖИЗНЬ С ОЦОМ» (16+)
14.30 Д/с «Пряничный домик»
15.05 Д/с «Археология. История с лопатой»
15.35, 23.50 Т/с «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ» (16+)
17.10 Д/с «Забытое ремесло»
17.25 «Острова»
18.10, 01.20 Д/ф «Роман в камне»
18.40, 01.45 ПIANИСТЫ XX ВЕКА
19.45 «Библиейский сюжет»
20.15 «Спокойной ночи, малыши!»
20.35 Д/ф «Слава Федоров»
21.15 Х/ф «ПЕРВАЯ ЛЮБОВЬ»
23.10 Д/с «Первые в мире»

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР»
06.10 «У вершин Европы». Экспедиция «Горные туры»

06.30 «Бэз щэныгээр и гьуазуу». Доктор филологических наук Борис Бижев (каб.яз.)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР»
07.10 «Адэ-анэхэр шцоупцэ» («Родители спрашивают») (каб.яз.) (12+)
07.35 «Аутизм – сүймеклик хорлагъан ауруу» («Любовь против аутизма») (балк.яз.) (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР»
08.10 «Арена молодых». Палеонтолог-любитель Арсен Башиев.
08.40 «Лэгъупыкъу» («Радуга»). Передача для детей (каб.яз.) (6+)

* * *

ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня». Информационная программа (16+)
17.15 «Спортмайдан» («Спортплощадка») (балк.яз.) (12+)
17.30 «Воин света». Заслуженный врач РФ Хамитби Кушаканов (12+)
17.55 «Лъабжьэмрэ шхъэкъэмрэ» («Корни и крона»). Флорист Мурат Харзинов (каб.яз.) (12+)
18.20 «Почта-49». Музыкальная программа
19.00 «Новости. Утро. 1КБР» (т/к «Мир-24») (16+)
19.30 «Новости дня». Информационная программа (16+)
19.50 «На страже закона» (16+)
20.05 «Жашауну бетлери» («Грани») (балк.яз.) (12+)
20.35 «Iуашхъэмахуэ зи пльаплэ». Альпинист Казбек Шебзухов (каб.яз.) (12+)
21.10 «Спектр». Помощник сенатора от КБР Асхад Гукепшев (12+)
21.40 «Новости дня». Информационная программа (16+)

Геюрге кюн, кыркыар ай, 9

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» (16+)
10.00 «Жить здорово!» (16+)
10.45, 12.15, 15.15, 18.20, 00.40, 03.05 Информационный канал (16+)
18.00 Вечерние Новости
21.00 «Время» (16+)
21.45 Т/с «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ» (16+)
23.40 «Большая игра» (16+)

05.00 Утро России
09.55 О самом главном (12+)
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» (12+)
14.55 «Кто против?» (12+)
21.20 Вечер с Владимиром Соловьевым (12+)
23.45 Ленинградская симфония на берегу Невы. К 80-летию исполнения в блокадном городе
01.15 Д/ф «Седьмая симфония» (12+)
02.05 Т/с «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» (16+)
04.05 Т/с «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ»

04.55 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ПЕС» (16+)
16.50 «За гранью» (16+)
17.55 «ДНК» (16+)
19.50 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (16+)

23.50 Т/с «ПЕС» (16+)
01.45 Т/с «БРАТАНЫ» (16+)

06.00 «Настроение»
08.25 «Доктор И...» (16+)
08.55 Т/с «ПОСЛЕДНИЙ КОРДОН» (16+)
10.40 Д/ф «Жан Маре против Луи де Фюнеса» (12+)
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 00.00 События
11.50 Т/с «ПРАКТИКА» (16+)
13.40, 05.10 «Мой герой» (12+)
14.50 Город новостей
15.05, 02.45 Т/с «ОПЕРЕТТА КАПИТАНА КРУТОВА» (16+)
17.00, 02.05 Д/ф «Сергей Лапин. Влюбленный деспот» (16+)
18.10, 00.30 «Петровка, 38» (16+)
18.25 Т/с «НЕРАЗРЕЗАННЫЕ СТРАНИЦЫ» (16+)
22.40 «Хватит слухов!» (16+)
23.10 Д/ф «Звездные приживалы» (16+)
00.45 Д/ф «90-е. Наркота» (16+)
01.25 Д/ф «Актерские драмы. Дерусь, потому что дерусь» (12+)
04.20 Развлекательная программа (16+)

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 «Это надо знать». Медицинский вестник (12+)
06.45 «Беседы о музыке». Композитор Джабраил Хаупа (12+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «Портрет эпохи. 1930-1940 гг.» (12+)
07.45 «Картины из прошлого». Сахиб и Энтони (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
08.10 «Детский мир» (12+)
08.35 «Мастерская». Гончарное

дело (12+)
До 09.00
10.00, 13.00, 15.00, 19.00 Новости
10.10 Х/ф «ВОЗВРАТА НЕТ» (16+)
11.50 «То, что задело» (12+)
12.05 «Большая страна» (12+)
13.20 Отражение-2
15.10 «Календарь» (12+)
15.35, 05.20 Д/ф «Ученые люди». Владимир Шухов (12+)
16.05, 03.15 «Домашние животные» (12+)
16.30 Д/ф «Легенды русского балета» (12+)
ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня» (16+)
17.10 «Тайм-аут». Спортивная программа (12+)
17.30 «День семьи, любви и верности», г. Прохладный
18.05 «Парламентский час» (16+)
18.35 «На страже закона» (16+)
18.45 «Новости дня» (16+)
19.30 Отражение-3
21.00 Х/ф «ПРОСТАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
22.35, 04.10 Д/ф «Ехал грека. Путешествие по настоящей России». По дороге в Тарногу (12+)
23.20 Т/с «СТАНИЦА» (16+)
01.05 Отражение-3 (12+)
02.50 «Потомки». Циолковский. Стремящийся к звездам (12+)
03.45 Д/ф «Книжные аллеи. Адреса и строки» (6+)
04.55 Д/ф «Легенды русского балета» (12+)

05.00, 09.00, 13.00, 17.30 «Известия» (16+)
05.25, 06.35 Х/ф «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШЕРЛОКА ХОЛМСА И ДОКТОРА ВАТSONA. СОКРОВИЩА АГРЫ» (16+)
07.55, 08.50, 09.30, 10.15, 11.10, 12.10 Т/с «ЧУЖОЙ РАЙОН-2» (16+)
13.30, 14.25, 15.25, 16.20, 17.20, 18.00, 18.50 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» (16+)
19.45, 20.40, 21.30, 22.20, 00.30, 01.15, 01.50, 02.30 Т/с «СЛЕД» (16+)
23.10 Т/с «СВОИ-3» (16+)
00.00 «Известия. Итоговый выпуск» (16+)

03.05, 03.40, 04.10, 04.35 Т/с «ДЕТЕКТИВЫ» (16+)

06.30 «Пешком...»
07.00 Д/ф «Другие Романовы»
07.30 Д/ф «Путешествие из Дома на набережной»
08.10 Легенды мирового кино
08.40 Х/ф «ПЕРВАЯ ПЕРЧАТКА» (16+)
10.00, 15.00, 19.30, 23.25 Новости культуры
10.15, 02.25 Красуйся, град Петров!
10.45 Academia
11.30 Абсолютный слух
12.15, 02.10 Д/с «Забытое ремесло»
12.35 Х/ф «ПЕРВАЯ ЛЮБОВЬ» (16+)
14.30 Д/с «Пряничный домик»
15.05 Д/с «Археология. История с лопатой»
15.35 Т/с «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ» (16+)
18.10 Д/ф «Роман в камне»
18.45 ПIANИСТЫ XX ВЕКА
19.45 «Библиейский сюжет»
20.15 «Спокойной ночи, малыши!»
20.35 Д/ф «Спрятанный свет слова»
21.15 Х/ф «ДЕРЕВЕНСКАЯ ДЕВУШКА» (16+)
22.55 Д/с «Жизнь замечательных идей»
23.45 Ленинградская симфония на берегу Невы. К 80-летию исполнения в блокадном городе
01.15 Д/ф «Дом на Гувльваре»

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 «Iуашхъэмахуэ зи пльаплэ». Альпинист Казбек Шебзухов (каб.яз.) (12+)
06.45 «На страже закона» (16+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Спектр». Помощник сенатора от КБР Асхад

Гукепшев (12+)
07.40 «Лъабжьэмрэ шхъэкъэмрэ» («Корни и крона»). Флорист Мурат Харзинов (каб.яз.) (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
08.10 «Спортмайдан» («Спортплощадка») (балк.яз.) (12+)
08.25 «Жашауну бетлери» («Грани») (балк.яз.) (12+)
08.55 «Воин света». Заслуженный врач РФ Хамитби Кушаканов (12+)

* * *

ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня». Информационная программа (16+)
17.10 «Тайм-аут». Спортивная программа (12+)
17.25 «Билляча». Программа для детей (балк.яз.) (6+)
17.45 «Си пжагъыр шыпкъэщ». Заслуженная артистка КБР Асият Черкесова (12+)
18.20 «Почта-49»
19.00 «Новости» (т/к «Мир-24») (16+)
19.30, 21.45 «Новости дня». Информационная программа (16+)
19.45 «Сайламала» («Избранное»). Ибрагим Маммеев (балк.яз.) (12+)
20.05 «Это надо знать». Медицинский вестник. Профилактика заболеваний органов зрения (12+)
20.35 «Макъамэ». Музыкальная программа. Мария Виндижева (каб.яз.) (12+)
21.15 «Дахагъэм и пщальэ» («Мерило красоты»). Репортаж с выставки художников Заура и Фатимы Халиловых (каб.яз.) (12+)

«РОССИЯ-ГТРК «Къабарты-Малкъар»
 07.07, 07.35, 08.07, 08.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР «УТРО»

ПОНЕДЕЛЬНИК, 8 августа
 09:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР (на кабардинском и балкарском языках)
 09:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «УТРО РОССИИ. КАБАРДИНО-БАЛКАРИЯ» (на каб.яз.) (6+)
 14:30, 21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР

ВТОРНИК, 9 августа
 09:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР (на кабардинском и балкарском языках)
 09:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «УТРО РОССИИ. КАБАРДИНО-БАЛКАРИЯ» (на балк.яз.) (12+)
 14:30, 21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР

СРЕДА, 10 августа
 09:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР (на кабардинском и балкарском языках)
 09:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «УТРО РОССИИ. КАБАРДИНО-БАЛКАРИЯ» (на балк.яз.) (12+)

балкарском языках)
 09:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «УТРО РОССИИ. КАБАРДИНО-БАЛКАРИЯ» (на каб.яз.) (6+)
 14:30, 21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР

ЧЕТВЕРГ, 11 августа
 09:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР (на кабардинском и балкарском языках)
 09:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «УТРО РОССИИ. КАБАРДИНО-БАЛКАРИЯ» (на балк.яз.) (12+)

14:30, 21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР

ПЯТНИЦА, 12 августа
 09:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ «Северный Кавказ»
 09:15 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР (на кабардинском и балкарском языках)
 09:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «УТРО РОССИИ. КАБАРДИНО-БАЛКАРИЯ» (на каб.яз.) (12+)
 14:30, 21:05 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.

ВЕСТИ КБР
СУББОТА, 13 августа
 08:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР
 08:20 «Вчера. Сегодня. Завтра» Родной язык. (на каб.яз.) (12+)

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 14 августа
 08:00 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ КБР. «СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ»

Бараз кюн, кырккяр ай, 10

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» (16+)
10.00 «Жить здорово!» (16+)
10.45, 12.15, 15.15, 18.20, 00.40, 03.05 Информационный канал
18.00 Вечерние Новости
21.00 «Время» (16+)
21.45 Т/с «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ» (16+)
23.40 «Большая игра» (16+)

Россия 1

05.00 Утро России
09.55 О самом главном (12+)
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» (12+)
14.55 «Кто против?» (12+)
21.20 Вечер с Владимиром Соловьевым (12+)
23.55 Т/с «ГРОЗНЫЙ» (16+)
01.00 Т/с «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» (16+)
03.00 Т/с «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» (16+)

04.55 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ПЕС» (16+)
16.50 «За гранью» (16+)
17.55 «ДНК» (16+)
19.50 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОИНЫ» (16+)

23.50 Т/с «ПЕС» (16+)
01.45 Т/с «БРАТАНЫ» (16+)

06.00 «Настроение»
08.15 «Доктор И...» (16+)
08.50 Т/с «ПОСЛЕДНИЙ КОРДОН»
10.40 Д/ф «Владимир Конкин. Искушение славой» (12+)
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 00.00 События
11.50 Т/с «ПРАКТИКА» (16+)
13.40, 05.15 «Мой герой» (12+)
14.50 Город новостей
15.10, 02.50 Т/с «ОПЕРЕТТА КАПИТАНА КРУТОВА» (16+)
17.00 Д/ф «Алексей Смирнов. Свадьбы не будет» (16+)
18.10, 00.30 «Петровка, 38» (16+)
18.30 Т/с «ОДИН ДЕНЬ, ОДНА НОЧЬ» (16+)
22.40 «Хватит слухов!» (16+)
23.10 Прощание (16+)
00.45 Д/ф «Госизменники» (16+)
01.30 «Знак качества» (16+)
02.10 Д/ф «Алексей Смирнов. Свадьбы не будет» (16+)
04.25 Развлекательная программа (16+)

ОТР

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР»
06.10 «Тайм-аут». Спортивная программа
06.25 «На страже закона» (16+)
06.35 «Добрый доктор» (12+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Парламентский час» (16+)
07.40 «Адрес будущего». Профессия - механизатор
08.00 «Новости. Утро. 1КБР»
08.10 «День семьи, любви и верности», г.Прохладный

08.45 РЕТРОСПЕКТИВА. К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «Тырныауз» (12+)
08.50 «100 лет КБР» (12+)
До **09.00**

10.00, 13.00, 15.00, 19.00 Новости
10.10 Х/ф «ПРОСТАЯ ИСТОРИЯ» (16+)
11.35 «Сделано с умом». Прокудин-Горский. Чудеса фотографии
12.05 «Большая страна» (12+)
13.20 ОТРАЖЕНИЕ-2
15.10 «Календарь» (12+)
15.35, 05.20 Д/ф «Ученые люди». Александр Богданов (12+)
16.05 «Домашние животные» с Григорием Маневым (12+)
16.30 Д/ф «Легенды русского балета». Аким Вольнский
ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня» (16+)
17.10 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «След в жизни». Народный писатель КБАССР Ахмедхан Налоев (12+)
18.10 «Время и личность». Писатель, историк Владимир Коломиец
18.35 «Актуальная тема»
18.45 «Новости дня» (16+)
19.30 ОТРАЖЕНИЕ-3
21.00 Х/ф «ЧУЖАЯ РОДНЯ»
22.35, 04.10 Д/ф «Ехал грека. Путешествие по настоящей России». Великий Устюг (12+)
23.20 Т/с «СТАНИЦА» (16+)
01.05 ОТРАЖЕНИЕ-3 (12+)
02.50 «Потомки». Вернадский. Эволюция разума (12+)
03.15 «Домашние животные» с Григорием Маневым (12+)
03.45 Д/ф «Книжные аллеи. Адреса и строки». Петербург Майкова
04.55 Д/ф «Легенды русского балета». Риккардо Дриго (12+)

05.00, 09.00, 13.00, 17.30 «Известия» (16+)

05.40, 06.25, 13.30, 14.25, 15.25, 16.20, 17.15, 18.00, 18.40 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ»
07.15, 08.15, 09.30, 09.50, 10.55, 12.00 Т/с «КОНСУЛЬТАНТ. ЛИХИЕ ВРЕМЕНА» (16+)
19.40, 20.25, 21.10, 21.40, 22.25, 00.30, 01.15, 01.50, 02.25 Т/с «СЛЕД» (16+)
23.10 Т/с «СВОИ-3» (16+)
00.00 «Известия. Итоговый выпуск»
03.05, 03.35, 04.10, 04.35 Т/с «ДЕТЕКТИВЫ» (16+)

Россия К

06.30 «Пешком...»
07.00 Д/ф «Другие Романовы»
07.30 Д/ф «Дом полярников»
08.10 Легенды мирового кино
08.35 Х/ф «СВИНАРКА И ПАСТУХ» (16+)
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 02.25 Красуйся, град Петров!
10.45 Academia
11.30 Абсолютный слух
12.15, 18.30, 01.30 Д/с «Забывтое ремесло»
12.35 Х/ф «ДЕРЕВЕНСКАЯ ДЕВУШКА» (16+)
14.15 Д/с «Первые в мире»
14.30 Д/с «Пряничный домик»
15.05 Д/с «Археология. История с лопатой»
15.35, 23.50 Т/с «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ» (16+)
18.45, 01.45 Пианисты XX века
19.45 «Библейский сюжет»
20.15 «Спокойной ночи, малыши!»
20.35 Д/ф «Солдат из Ивановки»
21.15 Х/ф «СВАХА» (16+)
23.00 Д/с «Жизнь замечательных идей»

МИР24

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР»
06.10 «Тайм-аут». Спортивная программа
06.25 «Ди кьежыапэ» («Наши

истоки») (каб.яз.) (12+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР»
07.10 «Это надо знать». Медицинский вестник. Профилактика заболеваний органов зрения (12+)
07.40 «Сайламала» («Избранное»). Ибрагим Маммеев (балк.яз.) (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР»
08.10 «Дахагъэм и пщальгэ» («Мерило красоты»). Репортаж с выставки художников Заура и Фатимы Халиловых
08.40 «Си пэжагъыр шыпкъэщ». Заслуженная артистка КБР Асият Черкесова
09.10 «Билляча». Программа для детей (балк.яз.) (6+)

ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня». Информационная программа (16+)
17.15 «Чамхана». Юмористическая программа (балк.яз.)
17.45 «Ди пщэфлэлэм» («Готовим для вас») (каб.яз.) (12+)
18.20 «Почта-49». Музыкальная программа
19.00 «Новости» (т/к «Мир-24») (16+)
19.30 «Новости дня». Информационная программа (16+)
19.50 «Емюрлюк хазнабыз» («Наше наследие») (16+)
20.20 «Щіэин» («Наследие»). Народный писатель КБР Ахмедхан Налоев (каб.яз.) (12+)
21.00 «Кунак-2022». Фестиваль кавказской кухни в КЧР
21.30 «Актуальная тема» (16+)
21.40 «Новости дня». Информационная программа (16+)

Орта кюн, кырккяр ай, 11

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» (16+)
10.00 «Жить здорово!» (16+)
10.45, 12.15, 15.15, 18.20, 00.40, 03.05 Информационный канал (16+)
18.00 Вечерние Новости
21.00 «Время» (16+)
21.45 Т/с «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ» (16+)
23.40 «Большая игра» (16+)

Россия 1

05.00 «Утро России»
09.55 О самом главном (12+)
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 17.30 «60 минут» (12+)
14.55 «Кто против?» (12+)
21.20 Вечер с Владимиром Соловьевым (12+)
23.55 Т/с «ГРОЗНЫЙ» (16+)
01.00 Т/с «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» (16+)
03.00 Т/с «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» (16+)

04.55 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
10.35 Т/с «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Т/с «ПЕС» (16+)
16.50 «За гранью» (16+)
17.55 «ДНК» (16+)
19.50 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОИНЫ» (16+)
23.50 Т/с «ПЕС» (16+)
01.50 Т/с «БРАТАНЫ» (16+)

06.00 «Настроение»
08.20 «Доктор И...» (16+)
08.55 Т/с «ПОСЛЕДНИЙ

КОРДОН» (16+)
10.40 Д/ф «Геннадий Ветров. Неудержимый децибел» (12+)
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 00.00 События
11.50 Т/с «ПРАКТИКА» (16+)
13.40, 05.20 «Мой герой» (12+)
14.50 Город новостей
15.05, 02.50 Т/с «ОПЕРЕТТА КАПИТАНА КРУТОВА» (16+)
17.00 Д/ф «Олег Даль. Маня совершенства» (16+)
18.15, 00.30 «Петровка, 38» (16+)
18.30 Х/ф «ОТ ПЕРВОГО ДО ПОСЛЕДНЕГО СЛОВА» (16+)
22.40 «Хватит слухов!» (16+)
23.10 Д/ф «Актерские драмы. Бьет - значит любит?» (12+)
00.45 Д/ф «Дикие деньги»
01.25 Хроники московского быта (12+)
02.10 Д/ф «Олег Даль. Маня совершенства» (16+)
04.25 Развлекательная программа (16+)

ОТР

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 «Актуальная тема» (16+)
06.20 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «ТВ-галерея». Заслуженный деятель искусств КБР Ауес Бетуганов (12+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Время и личность». Писатель, историк Владимир Коломиец (12+)
07.35 «Современник». Мурат Калов (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
08.10 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «Юбилей театров КБР». Часть первая (12+)
До **09.00**
10.00 Новости
10.10 Х/ф «ЧУЖАЯ РОДНЯ» (16+)
11.50 «То, что задело» (12+)

12.05 «Большая страна» (12+)
13.00 Новости
13.20 ОТРАЖЕНИЕ-2
15.00 Новости
15.10 «Календарь» (12+)
15.35 Д/ф «Ученые люди». Павел Яблочков (12+)
16.05 «Домашние животные» с Григорием Маневым (12+)
16.30 Д/ф «Легенды русского балета». Алла Шелест (12+)
ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня» (16+)
17.10 «Личность в истории». Доктор исторических наук Барасби Бгажноков. Передача первая (12+)
17.50 «Смотри на мир глазами молодых». Литературно-музыкальная композиция (12+).
18.05 «Живая история». Атажукинский сад (12+)
18.35 «Служба 02 сообщает...» (16+)
18.45 «Новости дня» (16+)
19.00 Новости
19.30 ОТРАЖЕНИЕ-3
21.00 Х/ф «ЖЕНИТЬБА БАЛЬЗАМИНОВА» (16+)
22.35 Д/ф «Ехал грека. Путешествие по настоящей России». Северная композиция (12+)
23.20 Т/с «СТАНИЦА» (16+)
01.05 ОТРАЖЕНИЕ-3 (12+)
02.50 «Потомки». Туполев. «Изделие 57» (12+)
03.15 «Домашние животные» с Григорием Маневым (12+)
03.45 Д/ф «Книжные аллеи. Адреса и строки». Петербург Салтыкова-Щедрина (6+)
04.10 Д/ф «Ехал грека. Путешествие по настоящей России». Северная композиция (12+)
04.55 Д/ф «Легенды русского балета». Аким Вольнский (12+)
05.20 Д/ф «Ученые люди». Павел Яблочков (12+)

05.00, 09.00, 13.00, 17.30 «Известия» (16+)
05.40, 06.25 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» (16+)
07.15, 08.20, 09.30, 09.55, 10.55, 12.00 Т/с «КОНСУЛЬТАНТ.

ЛИХИЕ ВРЕМЕНА» (16+)
13.30, 14.25, 15.25, 16.20, 17.20, 18.00, 18.45 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ-2» (16+)
19.40, 20.35, 21.25, 22.20, 00.30, 01.15, 01.50, 02.25 Т/с «СЛЕД» (16+)
23.10 Т/с «СВОИ-3» (16+)
00.00 «Известия. Итоговый выпуск» (16+)
03.05, 03.35, 04.10, 04.35 Т/с «ДЕТЕКТИВЫ» (16+)

Россия К

06.30 «Пешком...»
07.00 Д/ф «Другие Романовы»
07.30 Д/ф «Роман в камне»
08.00 Легенды мирового кино
08.30 Х/ф «СЕМЕРО СМЕЛЫХ» (16+)
10.00, 15.00, 19.30, 23.30 Новости культуры
10.15, 02.25 Красуйся, град Петров!
10.45 Academia
11.30 Абсолютный слух
12.15 Д/с «Забывтое ремесло»
12.35 Х/ф «СВАХА» (16+)
14.15 Д/с «Первые в мире»
14.30 Д/с «Пряничный домик»
15.05 Д/с «Археология. История с лопатой»
15.35, 23.50 Т/с «СЛЕДСТВИЕ ВЕДУТ ЗНАТОКИ» (16+)
17.15 Д/ф «Диалоги вне времени»
17.55 Цвет времени
18.05 Д/ф «Путешествие из Дома на набережной»
18.45, 01.45 Пианисты XX века
19.45 «Библейский сюжет»
20.15 «Спокойной ночи, малыши!»
20.35 «Острова»
21.15 Х/ф «ЧЕТВЕРГ» (16+)
23.00 Д/с «Жизнь замечательных идей»

МИР24

ПРОГРАММА 1 КБР
06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 «Емюрлюк хазнабыз» («Наше наследие») (балк.яз.) (12+)
06.40 Поэтическая тетрадь (12+)
06.50 «Актуальная тема»

(16+)
07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Кунак-2022». Фестиваль кавказской кухни в КЧР
07.40 «Позиция». Чтение как тренд (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
08.10 «Чамхана». Юмористическая программа (балк.яз.) (12+)
08.40 «Щіэин» («Наследие»). Народный писатель КБР Ахмедхан Налоев (каб.яз.) (12+)
09.20 «Хъуромэ». Передача для детей (6+)
ПРОГРАММА 1 КБР
17.00 «Новости дня». Информационная программа (16+)
17.10 «Детский мир». Познавательная программа (6+)
17.40 «Ууаз» (балк.яз.) (12+)
18.20 «Почта-49». Музыкальная программа
19.00 «Новости» (т/к «Мир-24») (16+)
19.30 «Новости дня». Информационная программа (16+)
19.45 «Служба «02» сообщает» (12+)
19.55 «Адабият ушакъла» («Беседы о литературе») (балк.яз.) (12+)
20.25 «Тхылъыпсэ» («Книголюб»). Марина Эльгарова (каб.яз.) (12+)
20.55 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР. «Веги истории» (1922-2022 гг.)
21.40 «Новости дня». Информационная программа (16+)

Байрым кюн, кырккар ай, 12

05.00 «Доброе утро»
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.20 «АнтиФейк» (16+)

06.00 «Настроение»
08.25, 18.10, 05.35 «Петровка, 38» (16+)
08.45, 11.50 X/ф «САШКИНА УДАЧА»

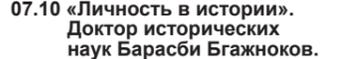
05.00 «Утро России»
09.55 О самом главном (12+)
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести

06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 «Служба 02 сообщает...»
06.20 К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ КБР.

04.55 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (16+)
06.30 «Утро. Самое лучшее» (16+)
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»

07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Личность в истории». Доктор исторических наук Барасби Бажноков.

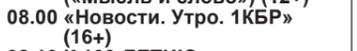
радио и изменивший мир (12+)
12.05 «Большая страна» (12+)
13.20 Отражение-2

23.10 «Светская хроника» (16+)
00.10 Они потрясли мир (12+)
00.55, 01.20, 01.50 Т/с «СТРАСТЬ» (16+)

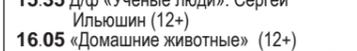
07.10 «Адабият ушакъла» («Беседы о литературе») (балк.яз.) (12+)

06.30 «Пешком...»
07.00 Д/ф «Другие Романовы»
07.30 Д/ф «Купола под водой»

07.40 «Бэмэрз гупсысэмэрз» («Мысль и слово») (12+)
08.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)

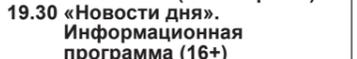
15.35 Д/ф «Ученые люди». Сергей Ильюшин (12+)
16.05 «Домашние животные» (12+)
16.30 Д/ф «Легенды русского балета» (12+)

05.00, 09.00, 13.00, 17.30 «Известия»
05.25 X/ф «ПРИКАЗ. ОГОНЬ НЕ ОТКРЫВАТЬ» (16+)

06.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
06.10 РЕТРОСПЕКТИВА. «Встреча с Эльбрусом» (12+)

07.00 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.10 «Личность в истории». Доктор исторических наук Барасби Бажноков.

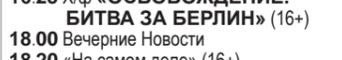
Шабат кюн, кырккар ай, 13

06.00 Телеканал «Доброе утро. Суббота»
09.45 «Слово пастыря» (0+)
10.00, 12.00 Новости

04.35 Т/с «ДЕЛТА» (16+)
08.00, 10.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»
08.20 «Поедем, поедим!» (0+)

05.00 «Утро России. Суббота»
08.20-08.35 «Вчера. Сегодня. Завтра». Памяти Саладина Жилетежева (каб.яз.) (12+)

05.50 X/ф «КОГДА ПОЗОВЕТ СМЕРТЬ» (16+)
07.20 «Православная энциклопедия» (6+)

06.00 И. и Я. Златопольские. «Ястребок». («Письмо из войн»). Спектакль Русского госдрамтеатра им М. Горького

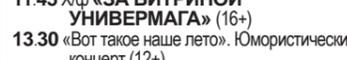
09.00 «Светская хроника» (16+)
10.05 Они потрясли мир (12+)
10.55 X/ф «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШЕРЛОКА ХОЛМСА И ДОКТОРА ВАТСОНА. КОРОЛЬ ШАНТАЖА» (16+)

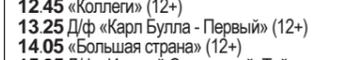
06.00 «Миллет адамы» (Автографы нации). С. Чабдаров (балк.яз.) (12+)

01.00 «Наедине со всеми» (16+)
03.25 Д/с «Россия от края до края» (12+)

08.30 X/ф «ОЛЮШКА» (16+)
10.15 «Москва резинзовая» (16+)
10.55 «Страна чудес» (6+)

17.00 «Папа, мама, я - спортивная семья». Семейный спортивный фестиваль (12+)

06.30 «Библейский сюжет»
07.05 М/ф «Волшебный магазин». «Кантервильское привидение»

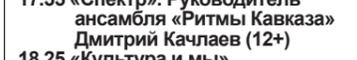
07.00 «Призвание». Кандидат медицинских наук Лариса Бугова (12+)

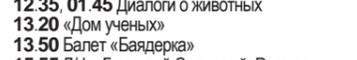
07.10 «С утра пораньше». Информационно-музыкальный канал
08.10 «100 лиц эпохи». «Легенда по имени Кураца».

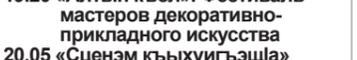
08.30 Год культурного наследия. «Мудрость народа» (балк. яз.)
08.40 Ауладин Эльмесов. Радиорасказ «Тетрадный лист».

07.35 «Жизнь дана на добрые дела»
08.05 Концерт заслуженного артиста РФ Али Ташло. Первая часть

08.00 X/ф «ЦИРК» (16+)
09.30 «Обыкновенный концерт»
10.00 Д/с «Передвижники»

07.10 «Новости. Утро. 1КБР» (16+)
07.15 «Личность в истории». Доктор исторических наук Барасби Бажноков.

КъМР-де Россей радио

«Жангылыкъла» (каб., малк., орус тил) 11.30, 13.10, 15.10, 18.10

08.30 Год культурного наследия. «Мудрость народа» (балк. яз.)

08.40 «Человек и роботы». (каб. яз.)
11.30 «ВЕСТИ» (каб., балк., русск. яз.)

08.40 «Человек и роботы». (каб. яз.)
11.30 «ВЕСТИ» (каб., балк., русск. яз.)

13.45 «История песни «Аталай». Махти Джуртубаев. (балк. яз.)

Сагышга

Бюгюн, ана тил бла ана адабият билим кенг усталык, башха онгла бермейдиле деп, Къабарты-Малкър кырал университетде малкър бължюмге аз адам киреди. Быйыл ары он адам изленеди, алда уа беш адам окъуп тургъанды бу бължюмде бир къауум заманы. Биз а 1980 жыллада жыйырма бла беш адам болуучу эдик, орус тилден бла адабиятдан, малкър тилден бла адабиятдан билим алгъан филологла. Ишсиз бирибиз да къалмагъанбыз. Бу арт жыллада студентле да аздыла, ана тилни иги билгенле, халатсыз, таза селешгенле да жетишмейдиле. Къайсыбыз да жарсыйбыз ол шартха, ана тилибиз эрип, кетип барады жашаудан, ол къуруу тургъан тиллени къауумундады деп.

Малкър тилден бла адабиятдан окъутхан усталаны адыргы этгенлерине къарасам, жаным ауруйду – ана тиллерин ангыламагъан, орус, англиз, башха тилдеде да кеслерин бек билимлиге санагъан, усталары аланы даражаларына жетмеген сунган, дуня аланы алларына атылып тургъанына ийнанган сабийле къарайдыла аланы мудах кезлерине. Энди малкър тилни усталары орусча кюнден-кюннге кючлюден-кючлю бола барадыла – эки тилде ангылатадыла сабийлеге дерсни.

Журтун тас этмеген ангыламайды аны татыуун, деучюдюле кечгюнчюлюк сынап, артха къайтхан таулула. Сора ана тилибизни да биз ол тас болсамы тансыкъларыкъбыз? Ол замандамы сыйюп башларыкъбыз аны?

– Орус газетде жазсала сие эдим баш иеми юсюнден, – дейди, кезюме къарап, жыл саны келген, къаты къарамлы, ауур сёзлю, кимге эсе да дауу тынчайтмагъан тишируу.

– Ала башха жердедиле, – деп, ангылатыргъа излейме.

Тишируу, сёзюмю бължюм, ыразы болмагъанын эрин къыйырларында жыйырылгъанлары билдире, тегерекге

онгсунмай къарай:

– Билеме. Баргъанма. Ала сизге ийгендиле. Айтханма, ол таулу, орусла демей бакъгъанды ауругъанланы элли жылны ичинде деп, ала уа... Анда чыкъса сие эдим. Жанынга тиймесин, алай таулу газетни ким окъуйду? Келгенден ары... хо да, жазыгъыз. Ма, суратларын да келтиргенме...

Суратлада ачыкъ къарамлы, билимли, халкъ ауузунда жюрюген адамыбызны танып, бийчесине зат айтталмагъан эдим. Эсимде уа турадыла сёзлери. Танымайма сабийлерин, ала ана тиллерин сыйлайдыла деб а айтталыкъ туююлме. Ол халкъ намыс берген адам къалай къууанырыкъ эди, юйюнде сабийлери, туудукълары, аны ана тилинде селешип, таулу чамла айтып, нарт сёзлени хайырланып, тилибизни татыуун чыгъара, жылыулу селешселе! Алай... аны заманы жокъду – жашау, саулукъ ючюн кюрешеди кюн-кече. Бийчеси уа жашау узуну сабийлеге, юйге къарайды, аны келтиргенин

жарашдырып. Жашаудан ангылау да «больницадан сора зат билмеген», «тукенде, базарда тийишли сатыу эталмагъан» баш иесинден эсе кенгди.

Москвада журналистге окъуй тургъан сыфаты, кийими да бирча ариу болгъан таулу къызчыкъ сорады:

– Адам азды. Бюгюн театрда жангы оюн кёргюзтген

Уллу театрда кёргенме ол спектакльни. Андан сейирми боллукъду? Алада – керти фахму, бизде уа – ауана...

Бизни ким да сукъланырча, фахмулу артистлерибизге, сыйген театрыма аллай багъа берген танышыма жюрегим асыры къыйналгъандан, андан ары тынгыламайма. Къатымда уа сюеледи республикасын, миллетин ду-

магъан адам селешеди:

– Ий, Аллах ючюн, сиз, газетчиле, билмеген жокъду. Сёзберибизде «къаламан» деп окъугъанма да, ол неди?

– Ол а эрттен чыкъда, ташлада учаламазча, суу кирсе да, кетерча, тюплери алай эшилген чабырладыла, – дейме

– Таулу аякъ кийимлени къаллайлары бардыла дагъыда биз билмеген? Юйде сабийле бла санайбыз, ёчге салып. Чабырла, месле, териден, кийизден этилген уюкъла, чарыкъла, чурукъла... Хорлата турама, бир жангы зат айтыгъыз.

Кёп болмай бир эски жырда тубеген сёзню тюшюреме эсиме:

– Чаппилятла, – дейме, – инчикден ёргерек болгъан бийиктабан сахтиян чурукълагъа айтхандыла алай.

– Полусапожки! Сау болугъуз. Ким хорларыгъын бир кёрейим...

Ол заманда ангылагъанма: тишируу – ынна, ана – тилибизни сакъларыкъ. Хау, бизбиз миллетибизни, битеу тюрк дуняны аллында да ол жууаплы ишни этерикле. «Биз да ишлейбиз, бошамайбыз, – дерле биле. – Сабий сад, школ кюрешсинле аны бла». Алай ол магъаналы ишни юйретиучюлеге, усталгагъа атып къояргъа жарамаз – жангы тёлню халкъыбызны адет-тёрелерине юйретиу, ана тилге тюзетиу, халкъ адамы деген ангыламгъа тюзюндюрюу дегенча бек магъаналы ишледе жетишимле ючюн барыбыз да бирча жууаплыбыз. Ана тилибизни магъанасын а халкъ ауузунда жюрюген айтыула ачыкълайдыла: «Ана тилим – анам кирик», «Ана тилим – жан тамырым», «Ана тили – сабийлик тили», «Ана тили – кертилик тили»...

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ана тилим – тийген кюнюм

лерин билмеймидиле, нек келмегендиле? – деп.

– Кел, сорайыкъ, – дейме да, телефонну бурама. – Нек жокъса театрда, жангы оюн барады? – деп сорама бир танышымдан, къызгъа эшитдирип.

– Жангы спектакль болгъанын билсем, барлыкъ эдим. Ансы эрикдиргендиле жылла бла бир затны ойнап, – дейди ол.

– Къалай билмегенсе – газетледе, телевиденияда, радиола билдирип тургъандыла сора? – дейме.

– Билдирген да болурла, алай ким окъуйду газетни? Телевиденияда да ана тилде бериулеге къараялмайма, бир сёзлерин ангыласам, ючюсюн ангыламайма, къайдан таба эселе да бу халкъда жюрюмегенлени. Радиога уа не заманлы тынгыламайбыз...

Башха танышыма селешеме.

– Нени кёргюзтедиле? – деп сорады.

Айтама.
– Къой-къой, Москвада

ниягъа танытыргъа сыйген, ала бла ёхтемленген жаш журналист.

Жашауу келген тишируу эшикни ачханда, аны ышарыуу тегерекни жарытханы терк окъуна арабызны байлап, анга тынгылай эдим бирде.

– Туудукъларым ана тилибизни татыуун ангыламай къаладыла деп, андан сора къоркъууум жокъду, – деген эди ол. – Келиним башха миллетденди да, бютюнда аны ючюн къоркъама. Болушурукъса дегендиле да... Ма бу нарт сёзлени, айтыулары, таулу жазычулары жазгъанларындан сейир кёрюнген юзюклени сайлагъанма да, аланы бирге тигип, туудукъларыма къоярыкъ эдим. Отуз аллай дефтер этсем, жууукъахлугъа да жетер эди.

Этген эдик аладан, дефтерле угъай, китапла. Пенсиясын алгъаны сайын, андан берип, юч-тёрт кере, бирде – отуз, бирде – элли китап чыгъара, эки жюзден артыкъ китап юлешгенди ол тишируу тегерекге.

Кёп болмай бир мен таны-

Жангы амалла

Билим алыргъа – кенг онгла

Быйыл Къабарты-Малкър кырал университетде саулукълары бла байламлы чекленген онгла-ры болгъан 160-дан аслам адам окъургъа сыйгенлерин билдиргендиле. Ол а вузда аллайлагъа тийишли онгла къуралгъанларын ачыкълагъан шартды. Алагъа энчи аудитория эм экзаменлени электрон халда бериуню программасы да жарашдырылгъанды.

КъМКЪУ-да инклюзив билим бериу 2018 жылдан бери сингдирилгенди. Энчи программагъа кере хар сакъатха энчи кезден къаралады. Окъургъа киргенле психолог-медик-педагог комиссияны эсгертиулерин бла справкала берирге керекдиле. Преподавательле ала бла ишлерин анга кере къурайдыла.

Билим бериу жаны бла жангы технологияла араны таматасы Зарема Нахушева абитуриентлеге бла ата-аналарына тубеген кюнюнде экзаменлени къыйналмай берир ючюн къаллай онгла къуралгъанларын билдиргенди. Аны бла бирге ол РФ-ни саулукъ сакълау министрствону буйругъу бла шагъарейленирге, бир тюрлю усталыкъны сайлардан алгъа, аны толтураллыкъларына таукел болургъа кереклисин эсгертенди. Бютюнда ол медицина бла педагогика усталыкъла-

ны сайлагъанлагъа керекди.

Зарема Адамовна баллары бирсиледен уллу болмасала да, сакъатла окъургъа энчи квота бла бюджет окъуу жерлеге кирирге боллукъларын, инклюзив билим алыр ючюн ЦНОТВ-да эсепге турургъа кереклисин да эсге салгъанды. Аны эм башха затланы юсюнден КъМКЪУ-ну сайтыны «Абитуриент» бължюмюнде толуракъ окъургъа боллукъду.

Бюгюнлюкде КъМКЪУ-да саулукълары бла байламлы чекленген онгла-ры болгъанладан бла сакъатладан 282 адам окъуйду. Аны бла бирге бу къауумдан орта профессионал билим алгъанланы арасында да 141 инсан барды.

Университетде сакъатла башхала бла бирге неда кеслери энчи окъургъа боллукъдула. Алагъа башха аппаратура-рала бла аудиторияла жарашдырылгъандыла, инфраструктура да халкъла аралы мардалагъа келишеди.

Сёз ючюн, парковкада энчи жерле, корпусланы арбазларында пандусла, болушлукъ чакъырырча кнопокасы бла подъёмникле да къуралгъандыла. Кёзлери иги кёрмегенлеге энчи ызла тартылгъандыла. Сакъатла бла ишлей билирча преподавательлеге курсла бардырыладыла.

Энчи къауум, тенглеринден артха къалмай, университетни жашаууна – акциялагъа, байрамлагъа, «Абилимпикс», «Ворлдскиллс», «Моё профессиональ-

ное завтра» конкурслагъа эм башха эришиулеге да тири къатышады.

Келир заманда КъМКЪУ-да битеу корпусланы, ол санда медицина факультетни жангы мекямын да, инклюзив инфраструктура бла жалчытырыкъдыла.

Бир тюрлю соруулары болгъанла

кеслерине тап заманда Билим бериу бла байламлы жангы технологияланы арасына билдирирге боллукъдула. Андан сора да, +7(960) 428-18-42 телефон номер бла селеширге онг барды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман хазырлагъанды.

ЖУРТУБУЗ

Бу сурат Малкяр аузунда Фадауан таулары аллында алынган. Фадауан таулары Малкяр-га бара, тешиктен өткөндөй, Зылгы кыялага жетип тохтайды. Шендю Фадауанга не болганын көпкө биле болмазла. Малкярны кесинде жашаганлардан да ол дюгер сөздү дегенде да бардыла. Алай бу таулу сөздү. Бурун адамла чабырла кийген заманда цифи хансны кзурутуп, чабырла тюбюне салып, алай кийип болгандыла.

Цифи ханс мылы жерде өсөдү. Аны ючюн суу аны юсюнде турмайды. Аны гебен башына атып да болгандыла. Ол жаууну өтдюрмейди. Суу, мылы болса да, аны юсюнде турмай, учкалап кетип кыялады.

Таулу чабырлары тюплери уа жарылып, тигилип болады. Аякылага суу кирсе, алайтын чыгып кетерча. Цифи хансны кзурутуп, чабырлага салып, бир аз айлангандан сора аны чыгырып атхандыла. Анга айтадыла фадауан деп.

Малкяр черегини сол жанында кюнлюм бетиндедиле таула. Черекни жагысындан төшлө, сыртла тиктен тик бола барадыла. Сора кыялага тирелип тохтайдыла. Ала уа тюз да балта бла жонганча сыйдамла.

Сыртлада кырдык, агыч өсөдү. Бурунгу заманладан бери да адамла бу тийреледе мал тутхандыла. Бюгюнлюкде да алайтын өтсек, малланы көрөбиз.

Фадауан таулары ары баш жаны уллу жайлыкыла, биченликледиле. Миллет кечюрюлгюнчю Зылгы элни адамлары алайда мал тутхандыла, бичен ишлегендиле. Алайга Жалпак дейдиле. Малчыла, бичен ишлегенде болсала да, элден Чирик көлгө келип, Жалпакыга алайтын чыгып болгандыла. Арбала, атла бла, жаяу көлгөнө да болгандыла. Ол а бек узак жолду. Урушну аллында жыл-

Фадауанга элтген чыгыш

лада уа Зылгыдан Жалпакыга Фадауан таулада чыгыш табып, алайтын баргандыла. Ол а кыйынырак болса да, жууук эди.

Чыгышны уа ким, кылай тапханды? Аны юсюнде быллай хапар жюрюйдю.

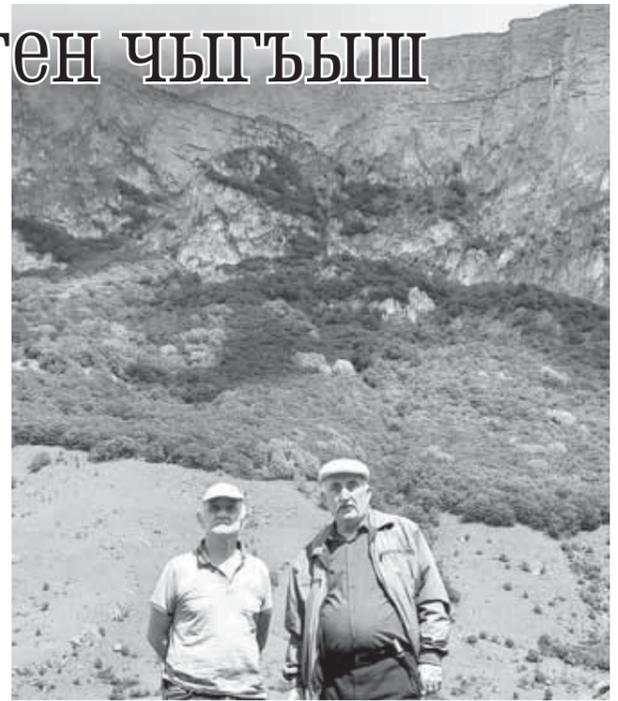
Зылгычыла бир кезиуде эл тийрелеринде бир бойнак айыуну көрө тургандыла. Аны адамга, малга хатасы жетмегенди. Бирде элге жууугурак да келгенди, бирде уа малчы кышлагы да жанлаганды. Бир жол а бичен ишлерге барганларында, айыуну Жалпакыда да көредиле. Сора эр кишиледен бири айтады: «Бу тар ичи бла энишге келип, Жалпакыга алай чыгырык туюлдю. Бир чыгыш табып, аны бла өрлөп тура болур. Келигиз, ызындан марайык», - деп.

Сора аны Зылгы тийресинде көргөнлеринде, кыауум эр киши, хахай этип, айыуну кыуадыла. Ол таула таба кыачханында, адамла аны ызы бла барадыла. Ол заманда айтханды кыайсы эсе да: «Зылгычыла айыуну көрө турганлай, ызын излейдиле», - деп.

Кылай болган эсе да, жылгычыла жаныуарны ызындан бара кетедиле да, ол таула бла Жалпакыга өткөн жерни табадыла. Эрлей келгендиле, белине жеткен жерде бир тик жерчиги болганды. Алайга баскыч этип орнатхандыла.

Андан сора жылгычыла Жалпакыга ол жол бла жюрюп тебирегендиле. Дырынны кезиунде тишируула да барып, эр кишилеге болушуп тургандыла. Ол чыгышха Кыя жол деп да айтадыла, ахырат баскыч да дейдиле.

Көчгюнчюлуктен кыайтхандан сора Зылгы жангыртмай кыалганды. Жалпакыда уа бабугентчиле ишлейдиле.

Фадауан таула бла Жалпакы жайлыкыла чыгышны биз эшиткен кысха хапары алайды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.
СУРАТДА: (солдан онгга): Хасаулары Исхак, Османланы Хыйса.

Тансыкылау

Эсгериуле жолунда игиликле

Ызы бла, белгиленген жерге жыйышып, сабийликни эсгере, кюлген, жарсыган да этгендиле. Ала, киши жеринде туууп, бери кыаганакыла келгендиле. Отарланы Махти - мал дохтурду. Эл советни депутатына, ызы бла председателине да айырылганды. Бусагытта сатыу-алыу бла юрешеди, элни көп жумушуна жарайды - учуз токөн ачып, аны бла уллу болушлук этеди. «Сабийликтен эсде турганы - ата-аналарыбыз бир бирни бек тансыкылагандыла. Ким жангысын, ким эски журтун тапландыра, көп ишлегендиле, арыдык деп айтмагандыла. Миллетни намысын кыол аяздача тутхандыла. Биз аладан көргөнни этебиз. Окьюу китапла, башха затла табылмай, бир кесек кыйналган эсек да, артда бары да тюзөлгөн эди. Ариу школ формала да чыкыган эдиле. Устазла юйретип, кыарындашынга, эгечинге керек болукудула деп, китаплары ариу жюрюткенбиз, башына халы тагып, кыайсы бетге жетсек, алайны ачып. Устазла айтхан, ата-ана юйреткен дерс эди. Мындан ары да миллетибизни даражасын таматаладан кем кыалмай жюрюте билейик. Биргеме окыганлага айтырыгым - туудуклары кыуандыра, саулукула болсунла», - дегенди ол.

Жаболаны Хасан - кыарасуучуду. Элинде орта школ болмай, Кенделенде, ана кыарындашы Чочайланы Алешда туруп, окыганды. Ол жылланы сагына, Хасан элибиз ахшыланы жери болганын, андан чыкыган көпкө жашауну не жанына да тынгылы юлюш кыошханларын, аны кенделенчи шүхлары игиледен тууганларын чертгенди. Ол КМККУ-ну механизация бөлүмю бошаганды. Ол жаны бла ишлегенди. Төрт сабий өсдюргенди. Жашы Арсен бизни ариу жырлары бла кыуандырады. Хасан эл советни депутатына, Баш сюдде присяжный заседателге да айырылганды.

«Сизни бла өсгениме бек кыуанама. Устазларыма да ыразыма: Жашуулары Жамал, Хасан, Мусса, Эфендиланы Сейпу, Кудайланы Лейля, Атмырзаланы Лейля, Ахметланы Амин, Маглуланы Саният, Метланы Нох... КМККУ-ну физматда биз, Чеченланы Ануар бла мен, билим жаны бла бир адамдан эниш болмаганбыз, элде окыганлыкыга. Тансык болсам, бюгюн да элге келеме. Кызыларым: «Анабызны тууган жери», - дейдиле Кенделенге. Кичи кыыз Жашуулага барганды», - дейди Дышнева Виктория.

Жантууланы Халимат, устазга окыганлыкыга, солуга чыкыгынчы, пенсия фондда ишлегенди. Кыыз өсдюргенди. «Аллыма келген таулула болушмай кыомаганма, - дейди ол. - Тюбешиу кыу-

Школну, башха окьюу юйлени бошаганы да, жылла өткөндөн сора, бирге жыйылып, окьюу жылланы, устазлары эсгериучюлери ариу төреге айланганды.

Бу кюнледе Кенделенде школну элли жыл алгы бошаганла малкяр халкыны саясат репрессиялада жоюлганларына аталган мемориалны арбазында тюбешгендиле. Мечиланы Кязимге, сюрюнде, кыазауатлада, ол санда бюгюн бара турган урушда, өлгөнлө, ковидни хатасындан неда башха сылтаула бла кеткенлө атап, Эфендиланы Эрменбий дууа тутдурганды. Ызы бла кенделенчиле Кязим хажини эсгертмесине бла обасына гюлле салгандыла. Аланы ол ишлери төре боллугу туурады.

андырганды. Игилерибиз көпдө. Ма былайда Вика, жашау узуну банкда махтаулу урунганды. Атмырзаланы Магометни барыгы да танысыз. Цийкыанланы Боря эл аллында айланады. Башхала да алай. Хар жылдан пионерлени кюнюнде Тызылга барычу эдик устазла бла. Ата журтну алай таныганбыз. Кыуанчым - бу кюнледе туудугум, кызычык, КМККУ-ну медицина факультетине киргенди. Кыарындашы да өсөдү. Кыайгы этдирген - дуняда мамырык болсун. Аллах ол жаны бла тынчыкыла этсин».

Хочуланы Муталип отуз жылны Монголияда посольствода ишлегенди. Солуга кеткенлей, ата журтха кыайтханды. Жашы посольствода школну, бизде университетни бухгалтер бөлүмю, ызы бла Москвада Плеханов атлы университетни юрист бөлүмю таууханды. Ата-анасын эки туудук бла кыуандырганды, тыш кыралда жашайды.

Цийкыанланы Борис, кырк жылдан асламны мал дохтур болуп турганды элде, бюгюн да көпкө жарайды. Эки кыыз бла жаш өсдюргенди. «Мен, атадан эртте өксюз кыалып, ана жууукларым Текуланы, Диналаны кыолларында өсгөнө. Биринчи директорубуз Ахметланы Локман эди, кыарындашы Нажмудин а

устазыбыз, дагыда Жашууланы Жамал бла Хасан, Жанатайланы Хусей, башхала да окытхандыла, жаннетли болсунла. Ала бизни адеп-кылыгыбызны тамалын кыурагандыла. Бюгюн биз ала юйретгенни туудукылага өтдюрюрге кюрешибиз. Былайда, кесигиз көресиз, кыарындаш, эгеч дегенден башха айтмайбыз бир бирге. Ол а таматала юйретгенденди», - дейди ол. Бусагытта халны суратлай, Борис: «Элде жашаган мал бла, жер бла кюрешеди. Алайсыз болмайды. Туризмни, промышленностьну айнытырга, сөз ючюн, тигиу жер, башха производство ачарга болукуду. Ишчи жерле болсала, жаш адамла элде суюп жашарыкыдыла. Алай да болур», - деп, жыйылганлага ариу алгышла этгенди.

Жанатайланы Жаухар ана тилден бла адабияттан устаз болуп ишлегенди кырк жылдан атлаганды. Окыучулары аны шүхларыдыла. Ол сейир туюлдю - Жаухар жюрек бла жашаган адамды. Эки кызын, эки туудугун да алай юйретеди. Бу жыйылууга ол уллу кыйын салганын бары да белгилегенди. «Бек иги школадан бирин бошаганма, юйретиу ишни кыаты тутхан устазланы кыолларында окыганма. Тенглерим да - тюз кылыкыла. Арабызда, хыпый-сыпый

этип, айып алган чыкмаганды. Ариу өсгөнбиз. Суюп тюбешибиз, - дейди ол. - Бек иги тенглерим барды. Бюгюнню Аллах кыызганмасын бизге».

Метланы Валентина бухгалтерди. Алда Кенделенде интернат школда, артда Кичибалыкыда школда ишлегенди. Юч сабий өсдюргенди. Онтөрт туудугу барды. Ол школ заманы татлыгынын, бюгюнне дери, элли жыл озганда да, өчюлмеген жарыгынын белгилегенди.

Атмырзаланы Жабраил - зоотехникди. Окыуну бошاپ, Прохладна районнга кетгенли, анда ишлеп, жашап турады. Эки жаш өсдюргенди. Ол биринчи устазы Жанатайланы Хусей, башхала да анга берген билим, кылык хунер ючюн да ыразылыгын айтып, нөгерлерине, келлик төлөлеге да саулуку-эсенлик тилегенди.

Бийчеккуланы Тахир Балашихада Битеуроссей эл мюлк институтда окыганды. Уруну жолун Нальчик совхозда бригадир болуп башлап, управляющийге дери көтюрюлгенди. «Бюгюн Метланы Нохну, башха устазларыма да эсгереме. Көп кыйын салгандыла. Юлгюге айтырча адамла көп эдиле элде. Сау болсунла, элибизни атын иги бла айтдырып тургандыла. Биз да алага ушарга итингенбиз», - дегенди ол.

Была бла Кыулийланы Кыайсын атлы Малкяр кырал драма театры баш режиссеру, КМР-ни искусстволарыны сыйлы кыулукчусу Атмырзаланы Магоммет да окыганды. Ол эки кызыны бла жашны атасыды. Тансыкылагыларына көрө, ол бу классны жаны болганы туурады. Ол школчу шүхларына китапларын саууга этгенди.

Отарланы Роза - экономистди. Жангы Малкярда колхозда ишлеп турганды. Эки стоматолог жашны анасы, төрт туудукну да ыннасыды. Улакылары Добайны кызы Рая бла жаш бла эки кыыз өсдюргенди - кзурулушчу инженер, устаз, медик. Балаланы Роза юч жашны бла бир кызыны (жырчы Акбайланы Динара) аналары, онюч туудукну ыннасыды. Шауаланы Зоя да төрт сабий өсдюргенди - эки кыыз бла эки жаш. Барысы да экишер бийик билим алгандыла. Зоя билим алыуда халкыбызны энчилигин чертгенди. Атмырзаланы Света бла Чочайланы Фатима да, бу тюрлю жумушну игилигин чертип, школ тенглерине ариу алгышла этгендиле.

Жыйылганла дуняда бусагытта бола турган саясат болумга кыайгырганларын, кыралны тюзлюгөнө, кючюне ийнанганларын да белгилегендиле.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

ЭШИТГЕНИМ-КӨРГЕНИМ

Булут ичинде ауаз

Колхозланы, совхозланы заманларында бола турган ишди. Эр кишиле ара мюлкде Сары-Тала жайлыкыда мал аш хазырлайдыла. Танг жарыгы бла турадыла, чык кыругунчу чаладыла. Асхут заманда бираз солуйдула, андан сора уа хазыр дырынларын жыядыла.

Кенг биченликде жангы чалынган дурула, берлакыда уа гебеннге жыйыллык батанла. Кыошха жууугурак жерде уа лыпырла, гебенле, антаула окуна сюеледиле.

Бичен кезиуде тауда иш кыстауду. Ол жыйылып, ташылып бошагынчы тынчык жокыду. Таулуга ол заманда башха ишни бир да сагынма. Алай жашау жашауду. Сен не десенг да, ол кесича бара береди.

Бир кюн жыйын, эрттенликде чалган да этип, ызы бла хазыр дырынны батанлап, ашагын да этип, энди уа бираз солуюк деп турганлай, бир жаш адам жетеди. Элден, жамауатдан халпар сорганларында: «Хайыр – ахшылык», - дейди. – Сора Созайны кырындашыны жашы кыыз кыачырганды. Тамбла ары жарашырга барырга керекди. Созайны жыйын тамата этгендиле. Бююн юйге жетсин, сен а аны орунуна ишлей тур деп

жибергендиле», - дейди. Иги хапарга чалгычыла кыуанадыла, жашны да алгышлап, кьолун тутадыла, сора жолга хазырлайдыла. Аллында кюн кийик атхан эдиле да, юлюш да саладыла, жууулдук, жамау салынырык кийимлени да алып, Созай жолга тебирейди.

Жыйында чамчы жашладан бири кетип барганны ызындан: «Чаппушлай болма, маржа», - деп кюлюмсюрейди. Аны ючюн таматаладан бири желкесине да жетдиреди. Алай жолга чыкган жаш, анга эс бурмай, терктерк атлап, алайдан ташаяды. Чапуш а кимди дегенде, ол да аланы элден биреу.

Бир жол Кыра-Суу башында Жерк Дорбун деген жерде отун эте болады. Кечирек да кыалып, юч эшекке жюк этип, келе болады. Кырангыда шайтанланы тойларына тубеп кыалады. Ала сыйлайбыз дегенде, «бисмилляны» айтып кыутулганды. Андан сора кеч жолга чыкганга чамчыла, лакырадачыла алай айтып болгандыла.

Тауда булутла терк жетип, тегерек – башны кез кермезча этип, жабып да кыоючудула. Жолну билген бара береди. Билмеген а, олтуруп, аязгынчы да сакылай-

ды. Созай да Акы-Кыя тийресине жетгенде, алайланы кыара-боз булутла басадыла. Ууак жауун жаууп тебирейди. Жаш тегерек-башха кыарай кетеди да, жолдан кенгирекде гола таш керюп, алайга ётуп, бираз мычыр акылы этеди.

Ол да ташха таянып турганлай, булут ичинден: «Созай, харип, ажашыпмы кыалганса? Табалмаймы тураса жолну? Келчи ызымдан, уллу жолга чыгарайым», - деген бир ауаз чыгады. «Кимсе, не адамса, нек керюнемейсе?» - дегенинде уа: «Ауазымы ызындан келип тур, кьоркыма», - деп кыояды.

Жолоучу, башха амалы кыуруп, ауазны ызындан тебирейди. «Ёрге бар», - десе, ары барады. «Солуна тарт», - десе да, ол айтхан жанына бурулады. Не айтса да, аны этеди. Башха амал жок.

Бир ауукыдан аязчык жетеди да, булутланы чачады. Тегерек-баш аязады, жарык болады. Кекде жулдузла да жылтырайдыла, булутла кетедиле. Таууш да жок болады.

Созай а аллына кыараса, бийик кыя башында сюелип турады. Дагыда бир-эки атлам этсе, кыядан ташаыргы уа баям эди.

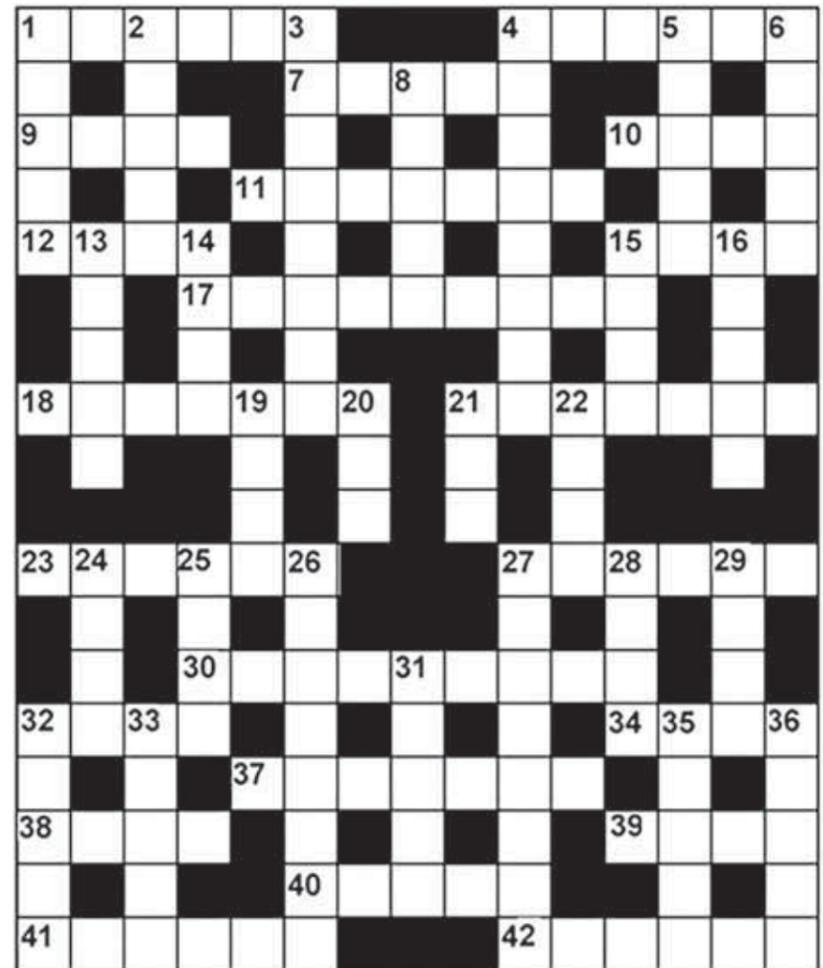
Айтадыла, кеч жолоучуну сакылаган, ажашдырган да барды деп.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Кезлеу. 4. Кечкюнчюлюк. 7. Юй кыанатлы. 9. Уллу жаулук. 10. Жандауурсуз адамга алай айтадыла. 11. Биреуге он бармагын салуу. 12. Ниет аллай болурга керекди. 15. Ишни башланганы. 17. Кесин жюрютюуде бир торлю бир тизгинсизлик. 18. Ариу кыанатлы. 21. Бишлак, картоф, ун кыошулуп этилген кыатыкыга хазырланган затла. 23. Тенгиз кыанатлы. 27. Кёл кетюрген ыразылык сёз. 30. Биреуню жыйыннга кыошмау. 32. Юй кыанатлы. 34. Биз ол халкыданбыз. 37. Кыоркыууу жаныуар. 38. Сабийни аны бла кыоркыутадыла. 39. Гитче жаныуарчык. 40. Терек да туююл, ханс да туююл. 41. Буруу кыалаучу. 42. Юйде тас болган затынгы излеу.

ЁРЕСИНЕ: 1. Ыйкыны кюню. 2. Бизге ал билим берген. 3. Кыаргышылык этиу. 4. Жилуу. 5. Жауун кыатыш кыар жаугыны. 6. Атны туюклары ашаламзча этиучу. 8. Кеф этген ичги. 13. Адамны санларын бек кыыйнайды ол. 14. Сатыуда керек зат. 15. Кызыллага кыажуу кюрешгендиле ала. 16. Прибалтикада жашаган миллет. 19. Аскер белек. 20. Суу тапдырган терен уру. 21. Кимге да керек бетсиниу. 22. Урушда атылуучу зат. 24. Жапсаруу сёз. 25. Кыобанда уллу черекледен бири. 26.

Аман тилли тишируу. 27. Ата-бабаларыбыздан кыалган терели иш. 28. Жер юсюнде биринчи тишируу. 29. Мирзеу. 31. Чыгарманы иеси. 32. Жютю болмаган. 33. Проза жанрны торлюсю. 35. Жумушак металл. 36. Поэзия жанрда чыгарма.

Чекчи управление

Тышындан келгенледен кыаллай кыазгытла сураладыла?

РФ-ни ФСБ-сыны КМР-де Чекчи управлениясына Донецк эм Луганск халк республикаланы инсанларындан Россей Федерацияга келиуню низамыны юсюнден соруула береди. Дагыда Россейни Правительствоу 2020 жылда 16 мартда чыгарган «РФ-ге тыш кыыралладан келгенлеге болжаллы халда чекле салуу эмда визаланы бла чакырыуаны бериуню болжаллы халда тохтатыуню юсюнден» 635-р номерли буйрукну жоруклары кыалай ишлегенлерин да терк-терк сурадыла. Аны бла байламлы ведомствону пресс-службасындан жууап бергендиле:

Жамауатны жанындан сейир уллуду бу соруулага. Башында белгиленген документни 2-чи пунктуну 42-чи подпунктуна тийишлиликде, Луганск эм Донецк республикаланы эм Украинаны инсанлары Россейге кыайсы кыыралдан да келирге боллукыдула.

РФ-ге келген кезиуде, мында турганда эмда тышына кетгенде кыаллай документле керек болганлары эки кыыралны да араларында визасыз байламлыкылары юсюнден РФ-ни бла Украинаны правительстволары кыабыл керген келишимде белгиленипдиле (Москва, 1997 ж., 16 январь). Ол жаны бла тизме РФ-ни Президенти 2017 жылда 18 февральда чыгарган «Россей Федерацияда Украинаны инсанларына, инсанлыклары болмай, Украинаны Донецк эм Луганск областларыны бир-бир жерлеринде жашаганланы транспортларын эсепке салууну юсюнден» Указында да барды.

Нальчикде, Минеральные Водыде, Ставропольда (Шпаковское) тыш кыыраллылага ётерге жараган чекчи пунктлада инсанланы белгиленген кыауумларына Россейли законлары жоруклары салынадыла. Соруулары болганла аланы РФ-ни ФСБ-сыны КМР-де Чекчи управлениясына бу телефон номерлеге сёлешип берирге боллукыдула: 8 (8662) 48-18-58.

Ангылатыу

Борчунг бар эсе, кыайтар

Сюд приставланы федерал службасы Цифралы айныуну, сызыны эмда асламлы коммуникацияланы министерствосу бла бирге Кырал жумушланы порталында жангы сервис ачханды – «Россейден тышына кете туруп салынган чеклени кетериу». Аны ачып, хар адам да кыыралдан тышына кете туруп, анга чек салынганын бла кыалганын билирге боллукыду. Аллай шартла аны энчи кабинетини баш бетинде жазылыпдыла.

Сюд приставланы федерал службасыны башха сервислери да инсанлагы борчлары болганларын бла кыалганын билирге, аланы телерге да болушадыла. Аланы хайыры бла сюдню оноуу кыалай толтурулганыны юсюнден да билирге онг барды. Ол а магыаналыды, нек дегенде, тыш кыыралга чырмаусуз кетерге жалаанда ма анга керё боллукыду.

Эсигизге салайык: 30 минг сом борчу болганнга сюдню оноуу бла тышына кетерге тыйгыч салынады. Алай алиментлеге неда жюрек кыыйын салынганны ючюн тохташдырылган тазирге жетгенде, борчу 10 минг сом болган окуна чекден ётдюрюлмей кыалады.

Дагыда борчу болган аны кеси аллына эки айны ичинде телемей кыойса, сюд приставла 10 минг сомдан артык телёуу болган адамга кыыралдан кетерине тыйгыч салырга эркиндиле.

Биринчи июльга дери Кыабарты-Малкыарда Россей Федерациядан кетерге болжаллы халда чек салууну юсюнден буйрук 32 минг чаклы адамга чыгарылганды. Быйлыны алты айында уа аллай оноуу 73,3 минг адамга этилгенди.

Басмагы ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

ГАЗЕТНИ 90-ЧЫ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 3. Балли. 8. Жалбауур. 9. Сайламлы. 10. Кыурманлык. 14. Сурат. 17. Кыарам. 19. Аргамак. 21. Сыйрат. 22. Ырысла. 23. Ургуй. 24. Садак. 25. Махтау. 28. Ышаныу. 30. Кыарачай. 31. Арбаз. 32. Аджар. 35. Аманлыкчы. 38. Бетсиниу. 39. Аууракыл. 40. Кыумыс.

Ёресине: 1. Байрам. 2. Алысын. 4. Кыандауур. 5. Кыурук. 6. Айлык. 7. Улутхачы. 11. Антау. 12. Жантууган. 13. Залыкылды. 15. Аргудан. 16. Кыанат. 18. Чыран. 20. Алтын. 26. Таржюрек. 27. Марал. 29. Аралашуу. 33. Эмина. 34. Учхун. 36. Науруз. 37. Ышаруу.

8 август — Альпинизмни халкъла аралы кюнү

Аланы бийик таула бирикдиредиле

Минги тауда альпинизм айнып башлагъанлы иги кесек заман ётгенди. Жигит, къарыулу, кёп болумлада чыныкыгъан адамла, сёзсюз, Элбрусха (5 642 эм 5 621 метр) итингендиле. Тарых эсеплеге кёре, эм бийик таугъа биринчи кере 1829 жылда чыкыгъандыла. Аны шаркъ тёппесине оруслу генерал Георгий Эммануэльни башчылыгында къауум адам ёрлегендиле. Алагъа жолну Хачирланы Килар, Жапуланы Жатчи, Сотталаны Ахия кёргюзгендиле.

Отуз тогуз жыл озгъандан сора, Элбрусну биягъы ол тёппесине белгили альпинист Дуглас Фрешфильдни башчылыгында ингилизли экспедиция кётюрюгенди. Андан сора Минги таугъа чыкыгъанла алай кёп болмагъандыла, жангызда ётген ёмюрню 30-чу жылларында, магъаналы ишлеге аталгъан альпинидала,

(4 368 м), Уллу-Къара (4 302 м), Ирик-Чат (4 050 м), Килар (4 013 м), Жан-Туугъан (4 012 м) эм башха къаяла бардыла. Алай бла сынамлы, бу ишге сейирлери энди къозгалгъан альпинистлеге да мында сайлау уллуду. Чыгыуларыны къыйынлыкларына кёре тау тикле башха-башха къауумлагъа киредиле.

элбрусиадала бардырылып башлагъанда, таугъа ёрлегенлени саны кёбейгенди.

Элбрус альпинизмни дуня арасына саналады, мында, Европаны эм бийик таундан сора да, Дых тау (5 203 м), Ушба (4 697 м), Тонгуз-Орун (4 454 м), Адыр-Суу-Башы (4 370 м), Шхельди

Бююнлюкде тау тийрелеге келирге кёпден-кёп адам сюеди, жангыз Россейден угъай, тыш къыраладан да. Ала барысы да, булутлагъа жетген тёппелеге чыгъар ючюн, кёп чурумлагъа чыдаргъа хазырдыла. Анга МЧС-ни Элбрус бийик тау излеу-къутхары

отрядыны ишини эсеплери шагъатлыкъ этедиле. Алагъа кёре жыл сайын бери альпинистлени бла туристлени эки мингге жууукъ къаууму – 12 мингден аслам адам – келедиле, аланы ючден бири уа – тыш къыраланы келечилеридиле.

Къаялагъа ёрлеучюле бла бирге Альпинизмни халкъла аралы кюнун таулада ишленген къутхарычула да (аланы кеслерини энчи байрамлары да барды) белгилейдиле. Аланы асламысыны альпинизмден разрядлары барды, хар бири да Элбрусха, башха таулагъа да къыйын болумлагъа тышгенлени жашаулары сакълар ючюн, кёп кере чыкыгъандыла. Сёз ючюн, Ёлмезланы Абдул-Халим Минги тауну башына 200-ден аслам кере ёрлегенди. Ол Кавказны башха-башха районларында, Алтайда, Гималайда, жер жюзюню эм бийик тау Эверестде эки кере болгъанды. Алгъаракълада даражалы саугъагъа – Кишиликини орденине – тийишли болгъан Хаджиланы Аздор да Элбрусха кёп кере, Эверестге да чыкыгъанды.

Бусагъатда Минги таугъа альпинистле аслам келедиле, сезон къыстау баргъан кезиуду. Ала муратларын толтургъа Минги таугъа, башха къаялагъа ашыгъадыла. Кюнню халы иги болса уа, байрамларына Элбрусну башында тюберикдиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Пенсия фонд

Тёлеуле тюз тохташдырыллыкъдыла

Пенсия фонд (ПФ) пенсиягъа чыгъаргъа беш жыл къалгъан адам бла ишин башлайды. Ол адамны пенсия эркинликлери бла байламлы шартлары тюз болгъанларын бла къалгъанларын тинтеди. Алай бла тёлеулени тохташдыргъанда, жангылыч жиберилмезине къаралады. Фондну специалистлери пенсия ишлени юлгюлерин жарашдырадыла, страховой стажны, иш бла жалчыхтан организацияла тёлеген хакъны юсюнден шартланы жыйышдырадыла. Артда эсепле бла адамланы кеслерин да шагъырейлендиредиле.

Бу мадарла пенсияны тохташдырыу бла байламлы битеу болумланы эсге алыргъа, аланы инсанны лицевой счётуна кийирге онг бередила. Страхование этилгенле счётларында жазылгъаны бла фондну сайтында энчи кабинетлеринде шагъырейленирге боллукъдула.

Пенсия жыл саны жетерге бир ай къалгъанда, инсан тёлеулени тохташдырыу юсюнден заявление берирге боллукъду. Энчи лицевой счётуна кийирилген шартла тюз эселе, заявленияны электрон амал бла, ыразы болгъаныны юсюнден белги салып, жиберирге да жарарыкъды.

Пенсиягъа документлени алгъадан жыйышдырыр ючюн фондну клиент службаларына барыргъа боллукъду. Аны ючюн приёмула телефон бла неда ПФ-ни сайтында энчи кабинетге кирип жазылыргъа керекди. Бу жумушну иш бла жалчыхтан организацияны юсю бла тамамларгъа да жарарыкъды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Къайгырыу

Сакълыкъ изленеди

Быйыл мартны ал кюнлеринден башлап, губула къабып, республиканы медицина учрежденияларына 703 адам келгенди, деп билдиргенди Роспотребнадзорну КъМР-де Управленисыны бёлюмюнден.

Бизни республика кърым геморрагия безгек (КГЛ) жайылыргъа къоркъуулу жерге саналады. Ол саулыкъгъа уллу заран салгъан, бирде ёлюмге да келтирген аман аурууду. Ол кёбюсюнде губу адамны къапса, неда аны хайыуанланы юсюнден чыгъара туруп къол бла эзгенде жугъады.

Былтыр профилактика ишлени хайырындан республикада губулану эм тири кезиулеринде ол ауруу тюбемегенди.

Быйыл а битеу да 230 гектар жер губулагъа къажуу препаратла бла тазаланганды, андан 50 гектар сакълыкъ бири жай солуу лагерлени тийрелеридиле. Бююнлюкде тийишли ишле 198,75 гектарда тамамлангандыла.

Хар замандача, быллай жумушла къыралны, районну эм организацияланы бюджетлеринден бёлюннген ахчагъа этиледиле. Анга тийишлиликде сабийлени саулыкъларына бакъгъан, билим берген учрежденияланы, санаторийлени, стадионланы, парклары, медицина организацияланы тийрелеринде эмда башха жерледе ётдюрелди. Быйыл тийишли ишлеге юч миллиондан аслам сом къоратыллыкъды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият министрствосу Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы артисткасы **АСАНЛАНЫ Инна Солтан-Муратовна**гъа анасы **АСАНЛАНЫ Мая Алхасовна** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, къайгы сёз береди.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа “КъМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Улбашланы Мурат - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Геляланы Валя (1,9-чу бетле), Ахматланы Люаза (2, 12-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета (3,4,10,11-чи бетле) – корректорла.

Тиражы 1452 экз. Заказ № 1587

Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru